

VAASAN AMMATTIKORKEAKOULU
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Julia Jäkälä & Nea Seppälä

HUUMEVELOISTA JOHTUVASTA RI- KOSKIERTEESTÄ IRTI PÄÄSEMINEN

Liiketalous
2019

TIIVISTELMÄ

Tekijä	Julia Jäkälä & Nea Seppälä
Opinnäytetyön nimi	Huumeveloista johtuvasta rikoskierteestä irti pääseminen
Vuosi	2019
Kieli	suomi
Sivumäärä	57
Ohjaaja	Margit Mannila

Tämä tutkimus käsittelee huumeveloista johtuvasta rikoskierteestä irti pääsemistä. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, minkälaisien keinojen avulla on mahdollista päästä irti huumevelka- ja rikoskierteestä. Lisäksi tutkimuksessa selvitetään, miten paluu takaisin yhteiskuntaan tapahtuu ja miten päihde-, velka- ja rikollistausta tulevat vaikuttamaan tulevaisuuteen.

Teoreettisen viitekehyksen tutkimuksessa muodostavat aiemmat tutkimukset, artikkelit, hallituksen esitykset sekä lainsäädäntö. Tutkimuksen teoriaosuudessa tutkitaan erilaisia tapoja periä velkoja. Tutkimus toteutetaan oikeussosiologisena tutkimuksena ja aihetta pohditaan narratiivisuuden ja fenomenologisuuden näkökulmista.

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että huumevelka- ja rikoskierteestä irti pääseminen on pitkä ja vaativa prosessi erityisesti irti haluavalle henkilölle. Halu suurta elämänmuutosta kohtaan lähtee aina henkilön omasta tahdosta ja motivaatiosta. Paluu normaaliin elämään huumevelka- ja rikoskierteen jälkeen on koetteleva kokemus niin henkisesti kuin fyysisestikin ja se saattaa kestää jopa useita vuosia.

ABSTRACT

Author	Julia Jäkälä & Nea Seppälä
Title	Getting rid of the cycle of crime caused by drug debts
Year	2019
Language	Finnish
Pages	57
Name of Supervisor	Margit Mannila

This study examined how to get rid of the cycle of crime caused by drug debts. The objective of the study was to find out what kind of means there are to free oneself from the cycle of drug debt and crime. In addition, the study aimed to find out how the return back to society takes place and how the background of substance abuse, debt and crime will affect one's future.

The theoretical framework of the study was based on earlier studies, articles, parliamentary bills and legislation. In the theoretical study various ways of claiming back debts were studied. The study was carried out as a judicially sociological study. The subject was discussed from the narrative and phenomenal viewpoints.

Based on the study it can be stated that getting rid of the cycle of drug debt and crime is a long and demanding process especially to the person wanting it. The desire towards a big life change always starts from a person's own will and motivation. The return to a normal life after a cycle of drug debt and crime is a trying experience mentally as well as physically and it can take even several years.

Keywords crime cycle, drug debt, desistance, narrative

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	7
1.1	Tutkimuksen taustaa	7
1.2	Tutkimuskysymykset	12
1.3	Aiemmat tutkimukset	12
1.4	Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen rakenne	13
2	VELKOMINEN	16
2.1	Velkojen perintä laillisesti	17
2.2	Oikeustapaus: laillinen perintä	18
2.3	Velkojen perintä laittomasti	19
2.4	Oikeustapaus: laitton perintä	20
2.5	Yhteenveto	22
3	HUUMEVELKA- JA RIKOSKIERTEESTÄ IRTAUTUMINEN	24
3.1	Oma tahto	27
3.2	Tukiverkosto	30
3.3	Poliisin Exit-toiminta	33
3.4	Pakottavat syyt	36
4	HUUMEVELKA- JA RIKOSKIERTEESTÄ IRTI PÄÄSYN JÄLKEINEN ELÄMÄ	40
4.1	Työelämä	41
4.2	Asuminen	43
4.3	Talous	44
4.4	Luottamus	45
4.5	Päihteettömyys	46
4.6	Leimaantumisen pelko	47
5	JOHTOPÄÄTÖKSET	48
5.1	Tutkimuksen tulokset	48
5.2	Tutkimuksen luotettavuus ja mahdollisia jatkotutkimusaiheita	52

5.3 Pohdinta.....	52
LÄHTEET.....	54
LIITTEET	

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1. Suomalaisten huumeiden käyttö ja huumeasenteet, THL 2019.	8
--	---

1 JOHDANTO

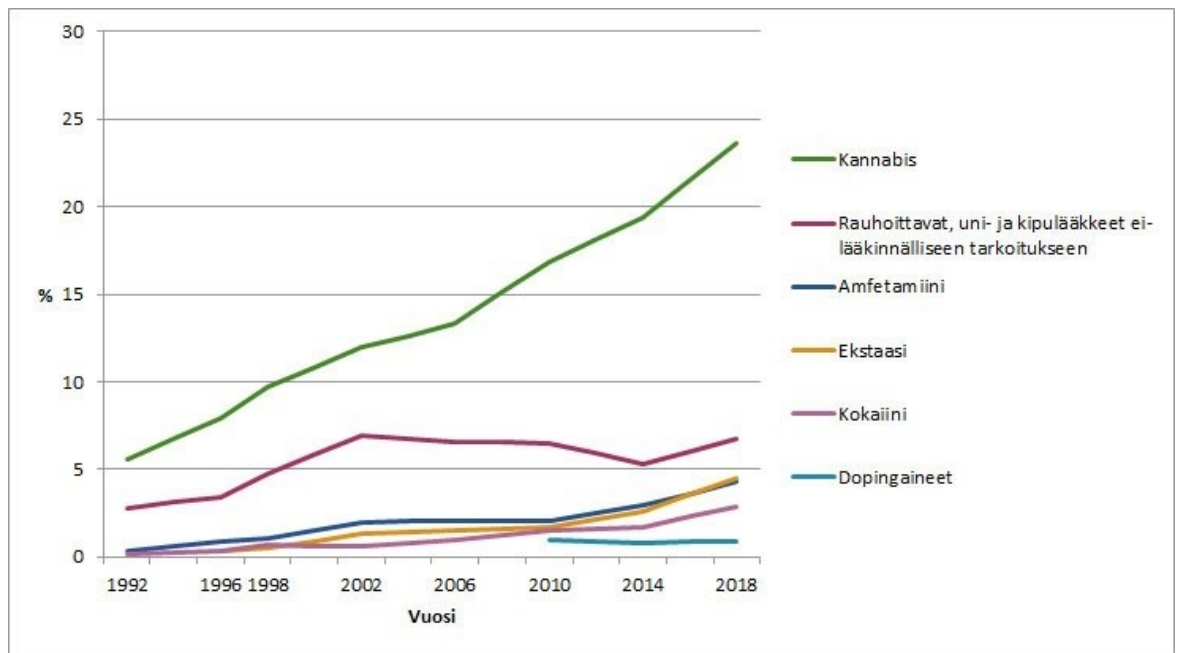
Aihe sai alkunsa rikosoikeuden sekä prosessioikeuden kursseilla käydyistä keskusteluista koskien huumeita ja rikoskierrettä. Keskustelujen pohjalta lähdimme ideoimaan opinnäytetyömme aihetta syvemmin. Aiheen ajankohtaisuuden takia halusimme tehdä tutkimuksen huumeveloista johtuvasta rikoskierteestä irtautumisesta.

Opinnäytetyössämme pyrimme erittelemään erilaisia apukeinoja huumeveloista johtuvasta rikoskierteestä irti pääsemiseksi. Tutkimuksestamme on hyötyä heille, jotka ovat kiinnostuneet aiheestamme sekä niille, jotka kamppailevat rikoskierteestä irti ja tavoittelevat pääsyä takaisin tavalliseen elämään.

Käsitlemme aiempia tutkimuksia, joiden avulla on havaittu konkreettisia tuloksia päihde- ja rikoskierteestä irti pääsemisestä. Haluamme tutkimuksemme tuovan toivoa ja apukeinoja myös tukiverkostolle. Lisäksi pohdimme, miten tukiverkosto voi auttaa ja olla tukena kierteestä irtautujalle.

1.1 Tutkimuksen taustaa

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2018 syksyllä tehdystä tutkimuksesta käy ilmi, että yhä useampi suomalainen on kokeillut ainakin yhtä tai useampaa huumeainetta.

Kuvio 1. Suomalaisien huumeiden käyttö ja huumeasenteet, THL 2019.

Kuvio 1 kertoo vuosien 1992–2018 eri huumausaineiden kokeiluista. Tutkimukseen osallistuneet henkilöt ovat 15–69-vuotiaita. Kuvion perusteella voimme havaita, että kannabiksen kokeilu on noussut hurjasti tutkimuksen toteutuksen aikana ja etenkin viime vuosien aikana nousu on ollut todella merkittävä. Rauhoittavien sekä uni- ja kipulääkkeiden käyttö huumaustarkoituksena on ollut vuoden 1990 lopulla nousussa. Kuvion mukaan käyttö on ollut korkeimmillaan vuonna 2002, jonka jälkeen se on hiljalleen vähentynyt. Vuoden 2014 jälkeen lääkkeiden käyttö huumaustarkoituksessa on kuitenkin lisääntynyt. Amfetamiini, ekstaasi, kokaiini ja dopingaineet ovat olleet koko tutkimuksen ajan lievässä nousussa.

Porttiteorian avulla on pyritty selittämään ihmisten ajautumista miedoista päihteistä vahvempiin päihteisiin. Miedommat päihteet kuten alkoholi ja tupakka saattavat toimia porttina esimerkiksi erilaisiin huumausaineisiin. Porttiteoriasta ei ole tieteellistä näyttöä ihmisten keskuudessa. Kolumbian yliopistossa tutkijat testasivat porttiteoriaa hiirikokeen avulla. Kokeessa oli kaksi hiiriryhmää, joista toisille annettiin kymmenen päivän ajan alkoholia ja toisille ei. Myöhemmin molemmille

hiiriryhmille annettiin kokaiinia. Alkoholista nauttineet hiiret halusivat kokaiinia koko ajan lisää ja lisää. Hiirikokeen tutkimustuloksen perusteella voidaan todeta, että porttiteoria käy toteen. (Lönnqvist 2004; Kettunen 2017.) Muodostimme johdopäätöksen, että vahvempien huumausaineiden pariin ajautuminen on huumausaineriippuvaiselle henkilölle hyvinkin tyypillistä. Riippuvuus lähtee nähtävästi pienistä määristä liikkeelle ja on suhteessa aineen vaikutuksen vahvuuteen. Huumausaineiden hankinta on kallista ja siitä tulee yhä kalliimpaa sitä mukaan, kun huumausaineriippuvuus kasvaa.

Riippuvuuden syntyyn vaikuttaa tutkitusti myös varhaiselämän sosiaalinen kasvuympäristö. Margit Kyngäs (2000) on tuottanut tutkimuksen ihmisten elämäkultasta, jossa tutkittiin, miten sosiaalinen kasvuympäristö vaikuttaa ihmisen myöhempään elämään. Tutkimuksessa ilmeni rikoksenteekijöiden taustoissa olevan yhteisyyksiä. Rikoksenteekijät tulevat keskimääräistä suuremmista perheistä, joissa on ollut melko paljon päihteiden käyttöä, väkivaltaisuutta, työttömyyttä, köyhyyttä ja ahtaasti asumista. Noin puolella tutkittavien lapsuudenperheissä oli taloudellinen tilanne ollut heikko tai melko heikko. Näin oli erityisesti perheissä, joissa ainakin toinen vanhemmista käytti runsaasti päihteitä. (Kyngäs 2000, 68—71.)

Erilaisten huumausaineiden käyttö on yleistynyt huomattavasti viime vuosien aikana. Yhä nuoremmat kokeilevat jo varhaisessa iässä jotakin huumausainetta. Suuri syy tälle ilmiölle on huumausaineiden yleistymisen sekä niiden myynti sosiaalisen median eri kanavissa. Myynti on huomattavasti helpompaa kuin aikaisemmin ja tästä syystä myös kynnys niiden kokeiluun madaltuu. Aluksi huumausaineita ostetaan pieniä määriä kokeilumielessä ja vähitellen käyttö yltyy ja sitä myötä syntyy myös addiktio. (Tolonen 2019.) Kuten tiedämme, huumausaineet ovat kalliita ja hyvin harva pystyy rahoittamaan omaa käyttöönsä laillisin keinoin varsinkaan siinä vaiheessa, kun addiktio on jo syntynyt ja annosmäärä on suuri. Huumausaineita ostetaan tällöin usein velaksi, jonka myötä ongelmat alkavat. Pois pääsy näistä piireistä on tällöin lähes mahdotonta.

Marginaaliasemassa olevat henkilöt voidaan luokitella huumevelka- ja rikoskierteessä oleviksi henkilöiksi. Marginaaliasemalla tarkoitetaan, että pieni osa väestöstä kuuluu tiettyyn sosiaaliseen ryhmään. Marginaaliasemassa olevista henkilöistä usein käytetään synonyymeja syrjäytynyt tai huono-osainen. Aikaisemmin marginaalisaatiolla tarkoitettiin työttömyyttä ja työkyvyttömyyttä, mutta myöhemmin käsite on muuttunut. Helena Timosen väitöskirjassa marginalisaatio käsitetään kuitenkin mittavammin kuin syrjäytyminen. Marginalisaatiolla tarkoitetaan tutkimuksia ihmisten kokemuksista ja elämän merkityksistä eri näkökulmista. Marginaalista puhuminen voidaan katsoa metaforana ja sen kautta halutaan luokitella marginaalissa olevat ihmiset ja sosiaaliset ryhmät. (Timonen 2009, 11; 203.)

Vankilaan joutuneet henkilöt ovat yleensä eläneet marginaalissa tai lähellä. Marginaaliasemassa oleminen ei sinänsä aina kuitenkaan ole negatiivinen asia. Reunoilla voi elää lukuisilla tavoilla, eikä se välttämättä tarkoita umpikujaa. (Karsikas 2005, 66.)

Suomessa huumausaineiden markkina-alue on hyvin kapea, minkä takia käyttäjät sekä myyjät tuntevat useimmiten toisensa. Tästä syystä huumausaineista myydään usein velaksi. Suomessa huumausaineiden velkasuhteet liikkuvat muutamissa sadoissa euroissa ja suurempien huumausainevelkojen saamiseksi vaaditaan isompaa luottamussuhdetta. Törkeät uhkaukset ja vaatimukset, joissa kiristetään väkivallan uhalla ovat nykypäivänä yleistyneet huomattavasti. (Tenhunen 2013.) Voimme todeta, että väkivallan välttämiseksi ja velanmaksun takaamiseksi monet huumevelkaiset ajautuvat rikoksien pariin. Henkeä ja terveyttä uhkaavissa tilanteissa rikosten tekeminen vaikuttaa inhimillisemmältä vaihtoehdolta omaa etua ajatellen. Rikosten avulla huumeveloissa oleva henkilö saattaa päästä veloistaan sekä samalla hengenvaarastaan eroon. Pohdimme, että mikäli henkilö jäisi kiinni rikoksestaan ja joutuisi vankilaan, vankilassa olo tuntuisi varmasti turvallisemmalta paikalta elää kuin jatkuvassa pelossa siviilielämässä. Velallisella henkilöllä ei tällaisessa tapauksessa ole paljon menetettävää, mikäli hän jää kiinni rikoksestaan. Toisaalta velkojen suuruus

kuitenkin nousee vankilassaolon aikana ja ne odottavat velallista edelleen, kun hän joskus vapautuu vankilasta.

Huumevelka- ja rikoskierteessä ollessaan, ihmisellä ei ole muuta ohjelmaa elämässään kuin hommata itselleen lisää huumeainetta. Jussi Perälän vuonna 2002 tekemässä tutkimuksessa selvitetään, miten huumeidenkäyttäjät käyttävät aikansa. Tutkimuksen mukaan suurin osa huumeidenkäyttäjien ajasta kuluu huumeiden hankintaan, käytön rahoitukseen, huumeiden ottamiseen, vaikutuksen saamiseen ja vaikutuksen jälkeiseen vetäytymiseen eli ”lepotilaan”. Karsikkaan tutkimuksen mukaan tutkittavien elämään tuli huumeiden käytön myötä myös rikollisuus. Huumeiden käyttö on jo rikos, mutta käytön rahoitusongelma ratkaistaan usein syyllistymällä myös muihin rikoksiin. Rikosten teko lisää mahdollisuutta käyttää huumeita. Jotkut saattavat kokea syyllisyyttä rikoksista, mutta syyllisyys kumotaan huumeita käyttämällä. (Karsikas 2005, 64.)

Karsikkaan tutkimukseen osallistuneiden sosiaalinen tilanne huonontui ainakin työssä käynnin, asumisen ja ihmissuhteiden osalta sillä syyllistyminen rikoksiin johti rikosprosessiin ja rangaistuksen suorittamiseen. Tutkimus osoitti myös elämänhallinnan vähentymisen ja yhä useamman asian kytkeytyvän päihteiden käyttöön. Voimaantumisen kannalta, päihteet aiheuttivat kielteisen prosessin useilla elämän osa-alueilla. Tutkimuksen mukaan osa tutkittavista kertoi jättäneen työelämän huumeiden käytön takia ja osa oli aloittanut huumeiden käytön niin nuorena, etteivät he olleet edes ehtineet aloittaa työelämää. (Karsikas 2005, 66.)

Ahtialan ja Ruohosen (1998) kirjassa on haastateltu yhdeksää eri henkilöä, jotka ovat olleet huumeikierteessä. He ovat iältään 19–37 -vuotiaita ja lisäksi he ovat erilaisista taustoista lähtöisin. Henkilöt kertoivat rehellisesti haastatteluissaan, miten he olivat rahoittaneet omaa huumeiden käyttöään. Heidän mukaansa huumeiden käyttöön liittyy lähes aina rikollisuus. Haastateltavat kertoivat, että he olivat rahoittaneet omaa huumeiden käyttöään suurimmaksi osin rikoksia tekemällä. Yleisimpiä

rikoksia ovat omaisuusrikokset. (Ahtiala & Ruohonen 1998; Kaukonen & Hakkarainen 2002, 114.)

1.2 Tutkimuskysymykset

Olemme rajanneet opinnäytetyömme tutkimuskysymysten perusteella. Vastauksia tutkimuskysymyksiimme olemme pyrkineet selvittämään aiempien tutkimusten ja tapausten avulla. Työssämme on etsitty vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Miten huumevelka- ja rikoskierteestä pääsee irti?
2. Mitä huumevelka- ja rikoskierteestä irti pääseminen vaatii?
3. Millaista elämä on huumevelka- ja rikoskierteestä irti pääsemisen jälkeen?

1.3 Aiemmat tutkimukset

Työmme aiheeseen liittyen on tehty aikaisempia tutkimuksia. Aikaisemmat tutkimukset ovat käsitelleet kokemuksia päihde- ja rikoskierteestä irti pääsemistä sekä taparikollisten tekemiä rikoksia ja niiden samankaltaisuutta. Taparikollisella tarkoitetaan henkilöä, joka tavanomaisesti uusii rikoksia. Kekin & Noposen (2008) artikkelissa koskien taparikollisuutta, kerrotaan huumeiden käytön olevan yksi suurimmista riskitekijöistä rikoskierteen syntymiselle. Taparikollisuus liitetään yleensä ajatukseen, että kierre alkaa ensin lievillä rikoksilla ja ajan kuluessa syvenee yhä vakavampiin rikoksiin. Taparikollisuus voidaan yhdistää yleensä syrjäytyneisyyteen, huumeiden ongelmakäyttöön, epäsosiaalisuuteen ja psyykkisiin ongelmiin. (Kekki & Noponen 2008, 3.)

Aiemmat tutkimukset ovat toimineet työmme tukena. Suurin osa aikaisemmin tehdyistä tutkimuksista on toteutettu haastattelumenetelmää käyttäen. Haastateltavina ovat toimineet entiset taparikolliset. Aiempina tutkimuksina omassa työssämme olemme hyödyntäneet muun muassa opinnäytetöitä, artikkeleita sekä väitöskirjoja.

Aikaisemmat tutkimukset koskevat päihde- ja rikoskierteestä irti pääsyä fenomenologisuuden ja narratiivisuuden näkökulmasta. Sosiaalityön dosentti Riitta Granfelt on tehnyt useamman tutkimuksen desistanssiprosessista fenomenologisuuden näkökulmasta, jonka avulla tutkitaan yksilön kokemuksellista suhdetta omaan elämän todellisuuteensa sekä narratiivisuuden eli kertomuksellisuuden näkökulmasta. Desistanssiprosessilla tarkoitetaan rikoskierteestä irtautumista. (Viikki-Ripatti 2011, 203–204; Rikosseuraamuslaitos 2017.)

Toinen yleinen lähestymistapa aikaisemmissa tutkimuksissa on narratiivisuus. Rita Taipaleen opinnäytetyössä selvitetään selviytymistarinoiden avulla tekijöitä, jotka ovat vaikuttaneet päihde- ja rikoskierteestä irti pääsemiseen. (Taipale 2013.) Lähestymistavassa on kyse kokemusten ja niiden taustalla olevien syiden ja seurausten yhteydestä (Viikki-Ripatti 2011, 204).

1.4 Tutkimusmenetelmät ja tutkimuksen rakenne

Tutkimuksemme on oikeussosiologinen. Oikeussosiologian kiinnostuksen kohteina ovat oikeusjärjestystä uusintavat ja tuottavat yhteiskunnalliset käytännöt, institutiot ja näiden väliset sosiaaliset vaikutukset. Oikeussosiologiaa voidaan joskus pitää yhtenä sosiologian erityisalueena perhesosiologian, kaupunkisosiologian ja organisaatiososiologian tapaan. Oikeussosiologia tutkii muun muassa lakia, oikeuslaitosta, tuomioistuimia ja poliisia. (Kyntäjä 2000, 16.) Perehdymme tutkimuksessa yhteiskunnallisiin käytäntöihin ja institutioihin sekä sosiaalisiin vaikutuksiin niiden välillä ja pohdimme miten ne auttavat kierteestä irtautumisessa ja irtautumisen jälkeisessä elämässä. Lait, hallituksen esityöt sekä tuomioistuinten päätökset ovat osa tutkimuksemme oikeussosiologista menetelmää.

Tutkimme aihetta myös narratiivisesta sekä fenomenologisesta näkökulmasta. Narratiivinen tutkimus toteuttaa elämänkulun kokemusten tavoittamisen siten, että se mahdollistaa keskeiset elämän kulun tapahtumat ja käännekohtat. Asiayhteydessä on myös tärkeä mainita rikoksen tekeminen ja siitä luopuminen. Kriminologian

journalisti Shadd Maruna on painottanut narratiivisen tutkimuksen tarkastelevan merkityksiä, joita yksilö yhdistää faktoihin ja miten hän ilmaisee niistä kertomisen. Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa yksilö pyrkii muokkaamaan omakohtaista kertomusta itsestään, narratiivisen näkemyksen mukaan. Fenomenologissa tutkimuksissa tarkastellaan asioita ja tapahtumia sellaisina, kuin ne yksilön elämässä ilmenevät. (Viikki-Ripatti 2011, 204; Tieteen termipankki 2019.) Tutkimuksessamme perehdytään siihen, miten sosiaaliset suhteet ovat vaikuttaneet yksilön päätöksentekoon ja tuodaan ilmi, millaisia vaikutuksia desistanssiprosessilla on yksilöön. Tutkimuksemme tarkoituksena on tunnistaa ja selittää tilanteeseen tai ongelmaan tavallisimmin johtavia syy-seurausketjuja. Näitä suhteita voidaan analysoida muun muassa tarkastelemalla yksilön elämässä koettuja tapahtumia, asenteita ja toimintoja, jotka ovat vaikuttaneet kyseiseen ilmiöön. Tutkimuksemme tavallisin syy-seuraussuhde on yksilön opittu malli, jonka mukaan henkilö käsittelee asiat elämässään. Tutkimme aiheeseen liittyvää kirjallisuutta, uutisartikkeleita ja aikaisempia tutkimuksia, joiden avulla olemme saaneet konkreettisia tapauksia tutkimuksemme teorian tueksi. Aineistojen avulla tutkimukseen saadaan narratiivinen ja fenomenologinen näkökulma.

Tutkimuksemme rakentuu viidestä pääotsikosta. Johdannossa esittelemme tutkimuksen taustaa, tutkimuskysymykset, aiempia tutkimuksia sekä käyttämämme tutkimusmenetelmän ja näkökulmat sekä tutkimuksen rakenteen. Toisessa kappaleessa käsittelemme tutkimuksen teoriaa eli velkojen perintää eri keinoin. Kappaleessa perehdymme laillisen perinnän keinoihin ja vertaamme niitä laittomaan perintätapaan.

Tutkimuksemme kolmas kappale käsittelee huumevelka- ja rikoskierteestä irtautumista. Esittelemme erilaisia keinoja, joiden avulla kierteestä on mahdollista irtautua. Neljännessä kappaleessa käsitellään irtautumisen jälkeistä elämää sekä millaisia haasteita yksilö tulee kokemaan ja miten kierteen jälkeiseen elämään voi

sopeutua. Viimeisessä kappaleessa pohditaan johtopäätöksiä, arvioidaan tutkimuksen luotettavuutta ja kerrotaan mahdollisista jatkotutkimusaiheista.

2 VELKOMINEN

Tässä kappaleessa vertailemme velkojen perintää eri näkökulmista. Suomessa velkoja voidaan periä laillisesti eri tahojen toimesta, mutta kaikki velalliset eivät kuitenkaan nauti oikeusturvaa. Tavallisten velkojen periminen tapahtuu inhimillisesti, kun taas huumevelkojen ei. Huumemaailman kulttuuri on raaka ja velkojen perinnässä käytetään rajuja ja väkivaltaisia keinoja. Olemme ottaneet esimerkkeinä oikeustapaukset laillisesta sekä laittomasta perinnästä ja tämän kappaleen lopussa pohdimme laillisten ja laittomien velkojen perimisen eroavaisuuksia.

Lainan kaikki muodot, kuten asunto- ja taloyhtiölainat, kulutusluotot ja pikavipit ovat viime vuosina olleet kovassa nousussa. Velkaantumisen myötä moni ihminen on joutunut ongelmakierteeseen. Henkilökohtaisesta ongelmakierteestä ja velkataakasta voi kehittyä Suomen taloutta uhkaava tilanne. Maksuhäiriömerkintöjä on artikkelin mukaan vuonna 2019 noin 400 000 suomalaisella ja luku kasvaa noin kahden prosentin vauhdilla vuosittain. (Parviala 2019.)

Muun muassa pikaluotot rakentavat vankkaa maaperää velkaantumiselle ja oikeusministeriö pyrkii puuttumaan luottoihin asteittain lakimuutoksilla. Velkomustuomioiden määrä on erittäin merkittävä ja saatavien suuruus on kasvussa lähes jokaisessa ikäryhmässä. (Oikeusministeriö 2018.)

On hyvä, että yhteiskunta tarjoaa erilaisia apukeinoja, neuvoja ja mahdollisuuksia päästä irti esimerkiksi kulutusluotoista syntyneistä veloista. Veloista irti pääseminen on erittäin vaikeaa ja jotkut saattavat ottaa pikavippejä alkuperäisten velkojen maksamista varten. Useimmiten velkoja on kertynyt jo niin paljon, että niistä irti pääseminen voi olla mahdotonta.

2.1 Velkojen perintä laillisesti

Perintäprosessi alkaa ensimmäisellä maksumuistutuksella. Maksumuistutuksen yhteydessä saa periä enintään viiden euron lisämaksun viivästyneestä maksusta ja maksumuistutuksen voi lähettää kaksi kertaa velalliselle. Mikäli velallinen ei maksa velkaansa maksumuistutuksista huolimatta pois, hänelle lähetetään 14 päivän kulluttua ensimmäinen maksuvaatimus. Toinen maksuvaatimus voidaan lähettää jälleen 14 päivän kuluessa, mikäli velkaa ei ole edelleenkään kuitattu. Mikäli velka on edelleen maksumuistutuksista ja vaatimuksista huolimatta maksamatta, asia siirtyy tuomioistuimen käsittelyyn. Yleensä velkojat lähettävät velalliselle maksumuistutukset sekä maksuvaatimukset, minkä jälkeen he antavat asian perintätoimiston käsiteltäväksi. Velkoja voi antaa haastehakemuksen perintätoimiston tehtäväksi tai lähettää haastehakemuksen itse käräjäoikeuteen. Haaste tulee toimittaa myös velalliselle. Velan suuruus kasvaa oikeudenkäyntikuluilla sekä viivästyskorolla. Mikäli velallinen ei reagoi haasteeseen, asiasta annetaan yksipuolinen tuomio. Mikäli velallinen reagoi haasteeseen, asia voidaan käsitellä oikeudenkäynnillä. Jos tuomioistuin määrää velallisen velat ulosmitattavaksi perintätoimisto voi joko pidättää velallisen tuloista osan, kunnes velka saadaan maksettua tai velallisen kiinteää omaisuutta voidaan ulosmitata. Ulosotossa velkaan lisätään ulosottomaksu ja viivästyskorko, jolloin velallisen merkitään maksuhäiriömerkintä. Maksuhäiriömerkintä vaikuttaa velallisen elämään negatiivisesti monella tapaa, muun muassa asunnon, luottokortin, lainan ja erilaisten maksusopimusten saamiseen. Mikäli velallisen tuloista ei riitä ulosmitattavaa, hänet voidaan todeta varattomaksi, ulosotto palauttaa asian perintätoimistoon varattomuusmerkinnällä. Tämän jälkeen siirrytään jälkiperintään, jolloin perintätoimisto pitää huolen, että velkojan oikeus saatavista säilyy, eikä velka pääse vanhentumaan. Jälkiperinnän aikana seurataan velallisen taloudellista kehitystä ja mikäli maksukyvykkyys paranee perintätoimisto edistää asian takaisin oikeudelliseen perintään. (OK Perintä 2019; Axactor 2019.)

Yksityishenkilö voi hakeutua velkajärjestelyyn, mikäli hänet on todettu maksukyvyttömäksi ja velka on aiheutunut jostakin itsestään riippumattomasta tekijästä, kuten sairaus tai työttömyys. Velkajärjestelyn saamiseksi on oltava painavat perusteet, eikä velallinen ole kykenevä parantamaan maksukykyään. Velkajärjestelyä ei voida myöntää velalliselle, jolle on määrätty rikoksen perusteella maksuvelvollisuus tai velallinen on epäiltynä esitutkinnassa tai syytteessä rikoksesta ja hänelle tuomittaisiin maksuvelvollisuus rikoksesta. Tällöin ei voida pitää perusteltuna velkajärjestelyn myöntämistä muun muassa rikoksen laadun ja vahingon kärsineen aseman huomioon ottaen. (L 25.1.1993/57, 9§–10§.)

2.2 Oikeustapaus: laillinen perintä

Henkilö haki velkajärjestelyä, mutta sillä oli yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain 10§:n 1 kohdassa este. Velkajärjestelylle ei ollut painavia syitä. Kyseiselle henkilölle oli myönnetty vuonna 2010 velkajärjestely, jonka liitteestä ilmeni, että hän oli velkaantunut 1990-luvulla tekemiensä talousrikosten seurauksena. Tästä syystä velkajärjestelylle oli este. Hakija katsoi, että velkajärjestely olisi hänelle myönnettävä, sillä velkaantumisen oli kulunut paljon aikaa ja velkajärjestelyn merkitys olisi hänelle suuri. Verohallinto vaati hakijan hakemuksen hylkäämistä, koska hakijan toiminnasta oli aiheutunut yhteiskunnalle suurta taloudellista vahinkoa, eikä hakija ollut maksanut velkaansa osaksikaan. (KKO: 2012:42.)

Lapin käräjäoikeudessa arvioitiin painavia syitä ja käräjäoikeus tuli siihen tulokseen, ettei painavat syyt toteudu, sillä hakija ei ollut lyhentänyt velkojaan juuri lainkaan. Velkaantumisen oli kulunut yli 15 vuotta ja velkajärjestelyllä oli suuri merkitys hakijalle ja tämän perheelle, mutta perintä oli ollut tuloksetonta, eikä velkajärjestelyn myöntämisestä tulisi merkittävää etua suurimmalle velkojalle eli verohallinnolle. Velkajärjestely kuitenkin myönnettiin hakijalle ja hän sai viiden vuoden maksuohjelman. (KKO: 2012:42.)

Verohallinto valitti päätöksestä ja asia siirtyi hovioikeuteen. Hovioikeus katsoi, että koska hakija oli ulosotossa todettu varattomaksi ja kaikki hänen tulonsa kuluivat perheen elatukseen, todettiin, että hänellä ei ollut mahdollista velkojen vapaaehtoiseen lyhentämiseen. Hovioikeus ei muuttanut käräjäoikeuden antamaa päätöstä vaan velkajärjestely toteutui. (KKO: 2012:42.)

Korkeimman oikeuden ratkaisussa otettiin huomioon, että hakijan velat oli syntynyt rikollisesta toiminnasta, kuten avun annosta kahteen törkeään veropetokseen, törkeästä veropetoksesta ja kirjanpitorikoksesta. Asiassa huomioitiin myös, ettei hakijalla ollut ulosoton mukaan ollenkaan realisoitavaa omaisuutta eikä maksukyvykkyyttä. Hakija ei myöskään kohtuudella tule kykenemään parantamaan maksuvalmiuttaan, jotta selviytyisi veloista aiheutuvista kustannuksista. Korkein oikeus päätti kumota hovioikeuden päätöksen ja velkajärjestelyhakemus hylättiin. (KKO: 2012:42.)

2.3 Velkojen perintä laittomasti

Asianajaja Karl Eriksson kertoo Hinkulan julkaisemassa artikkelissa, että lähes kaikkiin oikeustapauksiin, joita hän on hoitanut ovat liittyneet jollain tapaa huumeet. Niiden käyttö rahoitetaan useimmiten tekemällä rikoksia tai perinnällä väkivaltaa käyttäen. Kaleva -lehdessä julkaistun artikkelin mukaan huumevelkaisia useasti pakotetaan tekemään rikoksia velkojen kuittaamiseksi. Huume-, väkivalta- ja omaisuusrikosten taustalla on melko useasti velkasuhde. Velallinen suostuu pelon uhalla tekemään erilaisia rikollisia keikkoja siinä toivossa, että velat saataisiin kuitattua. Savon Sanomien artikkelissa todetaan velkojien saattavan uhata jopa suoraan velallisen vanhempia, mikäli huumevelan maksua ei ala kuulua. Joidenkin vanhemmat ovat valmiita ottamaan jopa pankkilainan kuitatakseen lapsensa huumevelat. (Hinkula 2018; Tapio 2007; Tenhunen 2013.)

Huumevelat voidaan rinnastaa pankkilainaan ja myös huumeveloista voidaan periä korkoa (Salminen 2011). Turun Sanomien artikkelin mukaan mitättömän

huumevelan periminen voi johtaa raakaan kiduttamiseen. Artikkelissa nostetaan esiin tapaus, jossa kerrotaan huumevelan olleen 150 euroa, mutta perijät olivat vaatineet perimistilanteessa velalliselta jopa 6000 euroa. Velkojat eivät saaneet haluaansa summaa, joka johti velallisen kidnappaukseen ja päiviä kestäneeseen kidutukseen. Velallista muun muassa pidettiin alastomana nippusiteillä ja sähköjohdoilla sidottuna ja hänen jaloilleen kaadettiin lipeää. Hän sai ravintoa vain niukasti kidnappauksen aikana. Asia ratkaistiin käräjäoikeudessa ja sai kärsimyksestä yli 30 000 euron korvaukset. (Turun Sanomat 2013.)

Purhosen opinnäytetyössä on haastateltu Porin psykososiaalisten palveluiden asiakkaita ja työntekijöitä. Tutkimuksessa todetaan jonkun aina olevan velkaa ja jonkun aina tarvitsevan rahaa huumeisiin. Huumeivelkoja voidaan periä omasta tai jonkun muun puolesta. Velkojen perintään voidaan esimerkiksi hankkia joku toinen henkilö palkkiota vastaan. Maksujen saaminen ei tosin ikinä ole taattua, mutta maksuaikaa voi saada muun muassa väkivallan käytön tai keskusteluiden päätteeksi. (Purhonen 2018, 18.)

Salmisen vuonna 2011 tekemässä tutkimuksessa todetaan huumevelan maksamatta jättämisen moraalisesti hyvin tuomittavaksi huumepeireissä. Velkojen perinnässä käytettävä raaka väkivalta voi johtaa henkirikokseen, mutta perinnän seurauksena johtuvat rikokset eivät haastateltujen mukaan ole moraalisesti väärin vaan päinvastoin ne saattavat nostaa tekijän arvoasteikossa ylöspäin. (Salminen 2011, 12—13.)

Huumevelkojen perinnässä ei edellä olevien kappaleiden perusteella ole minkäänlaista oikeusturvaa. Velallisen on pidettävä itse itsestään huolta, eikä kukaan voi taata huumevelkaisen henkilön turvallisuutta huumevelkojen perintätoimissa.

2.4 Oikeustapaus: laitton perintä

Tapauksen vastaaja A oli yhdessä tuntemattomaksi jääneiden henkilöiden kanssa, yrittänyt hankkia itselleen sekä rikoksen muille osallisille oikeudetonta taloudellista

hyötyä. Tarkoituksena oli tahallisesti erehdyttää Kannuksen Osuuspankin pankki-toimihenkilöä esiintymällä erään yrityksen tilinkäyttöoikeuden haltijana. Vastaaja A:n tarkoituksena oli saada pankkitoimihenkilö erehdyksen vallassa luovuttamaan hänelle kyseisen yrityksen pankkitilin tilinkäyttöoikeudet sekä kyseisen pankkitilin verkkopankkitunnukset.

Tuntemattomaksi jäänyt tekijäkumppani B oli järjestänyt asiat niin, että hän esiintyi yhtiön edustajana C:nä, kun pankkivirkailija suoritti tarkastussoiton tilin käyttöoikeuksiin liittyen. Vastaaja A oli toiminut ohjeiden mukaisesti, jotka hän oli saanut tuntemattomaksi jääneiltä henkilöiltä. Rikoksen tarkoituksena oli, että vastaaja A tai joku tuntemattomaksi jääneistä rikoskumppaneista voisi nostaa yhtiön pankkitililtä verkkopankkitunnusten avulla oikeudettomasti rahaa. Tuntemattomaksi jääneet rikosentekijät olivat luvanneet tuntemattomaksi jääneelle rikoskumppani B:lle yhtiön edustajana esiintymisestä 30 000 euron palkkion.

Pankkivirkailija tunsu henkilökohtaisesti yhtiön oikean edustajan ja alkoi epäilemään vastaaja A:n esittämän pöytäkirjan aitoutta sekä B:n aitoutta olla yhtiön edustaja. A oli huomannut epäilyn ja vapaaehtoisesti poistunut pankista, jolloin rikos oli jäänyt täyttymättä. Petoksessa oli kuitenkin yritetty tavoittaa huomattavaa vahinkoa yritykselle, jonka pankkitilillä oli yleensä huomattava summa varoja. Törkeän petoksen kriteerit täytyivät, sillä suunnitelmallisuus ja väärennettyjen asiakirjojen teko olivat vaatineet vaivannäköä.

A on myöntänyt toimineensa syytteessä mainitulla tavalla. Hän on kuitenkin itse sitä mieltä, ettei kyseessä ole rangaistava teko, koska hän on toiminut pakon ja painostuksen alaisena. Hänellä on ollut huumevelka maksettavana, jonka takia hänet on pakotettu osallistumaan kyseiseen tekoon. Lisäksi hän on esittänyt perustelun, että kyseessä on ollut kelvoton yritys. Pankin turvatoimet ovat nykyään erittäin tehokkaita, ettei hän olisi edes voinut saada yhtiön tilinkäyttöoikeutta itselleen. A vastusti syyttäjän asettamaa vaatimusta tuomion koventamisperusteista.

Asianomistajan korvausvaatimuksen A on kiistänyt perusteeltaan sekä määrältään olevan liian paljon 100 euroa ylittävältä osalta.

Vastaaja A on myöntänyt menetelleensä syytteessä kuvatulla tavalla. Hän on kuitenkin esittänyt oikeudessa toimineensa pakon edessä huumevelkojen vuoksi. Pohjanmaan kärjäoikeus ei pidä A:n kertomaa pakon edessä toimintaa uskottavana, sillä A ei ollut kertonut aikaisemmin tätä syytä, vaikka hänelle oli esitutkinnan aikana esitetty useita kysymyksiä teon taustoihin ja motiiviin liittyen.

Kaikkien tapahtumiin liittyvien henkilöiden kertomuksien perusteella voidaan päätellä, että teko on ollut hyvin suunniteltu. Yrityksen edustajan puhelimeen oli tehty soitonsiirto, ja varmistussoiton jälkeen A:n tekijäkumppanit soittivat takaisin pankille. Kärjäoikeus katsoo, ettei kyse ole kelvottomasta yrityksestä vaan vaara rikoksen syntymiseen on ollut olemassa. Mikäli rikos olisi toteutunut, se olisi aiheuttanut erittäin suurta vahinkoa.

Tämän oikeustapauksen perusteella voidaan todeta, että huumevelkojen myötä ajaututaan rikoksiin tai pahimmassa tapauksessa niihin pakotetaan. Syytetty henkilö tunnusti vasta kärjäoikeuden käsittelyssä, että hän oli syyllistynyt rikokseen huumevelkojensa seurauksena. Mikäli vastaaja olisi jo esitutkinnassa tuonut ilmi teon pohjautuvan hänellä oleviin huumevelkoihin, niin tuomiota määrättäessä asia olisi mahdollisesti voitu katsoa lieventävänä seikkana. Oikeustapauksen lopullinen tuomio ei ole vielä lainvoimainen.

2.5 Yhteenveto

Ymmärtääksemme velkakierteeseen joutunut henkilö käy läpi epätoivon ja häpeän tunteita. Nämä tunteet varmasti estävät avun pyytämistä oli henkilö sitten tavallisessa velkakierteessä tai huumevelkakierteessä.

Huumevelkakierteessä oleva henkilö on henkisesti ja fyysisesti koetuksella. Luke-
miemme aineistojen perusteella perintäkeinot voivat pahimmillaan olla raakaa

kiduttamista ja oman henkensä puolesta pelkääminen ahdistaa ja on myös mielelle raskasta. Ajattelemme, että huumeiden käyttäjien on varmasti helpompi hankkia huumeita velaksi kuin hakea laillista rahoitusta laittoman toiminnan rahoittamiseksi. Pankit harvemmin myöntävät rahoitusta henkilöille, jotka eivät ole vakituisessa palkkatyössä (Aktia, käyttölaina 2019). Harvemmin huumeikierteessä oleva henkilö on kykeneväinen enää tekemään töitä. Kuitenkin pikaluotot saattavat olla yksi rahoitusmahdollisuus huumeiden ostolle ja käytölle.

Otaksumme, että osa huumeaddikteista rahoittaa huumeiden käytön pikaluotoilla, koska pikaluottojen saaminen on melko helppoa. Osalle varmasti huumeiden velaksi ostaminen on mukavampi vaihtoehto, kuin laillisen velan ottaminen. Tällöin oikeudellinen velka ei kasva vaan addiktoitunut henkilö voi pakoilla velkoja, tosin oman henkensä uhalla. Rikosten teko velkojen kuittamiseksi saattaa myös joidenkin mielestä olla helpompi vaihtoehto kuin konkreettisesti rahan hankkiminen.

Useimmiten huumeiden käytön seurauksena käyttäjä ei enää pysty huolehtimaan omista taloudellisista asioistaan, joten esimerkiksi laskujen ja vuokran maksaminen jää tekemättä. Tämän seurauksena huumevelkojen lisäksi myös oikeudellisesti perittävät velat kasvavat.

Mikäli velallinen näyttää maksuhaluttomuutta, velkojen perintä siirtyy toisen tahon käsiin. Sama pätee myös huumeepiireissä. Yhteisenä toimintatapana laillisessa ja laittomassa perinnässä on, että joku toinen taho toimii aina velkojana. Laillisessa perinnässä velallinen nauttii oikeusturvaa ja yhteiskunta pyrkii auttamaan velallista niin, että hänen taloudellinen tilanteensa ja toimintakykynsä korjaantuvat.

Huumeepiireissä velallinen suostuu pelon ja väkivallan uhalla tekemään useimmiten jonkun rikoksen kuitatakseen velat. Laillisessa perinnässä taas prosessi lähtee liikkeelle huomautuksista ja kehotuksista. Laillisessa perinnässä pelkoa lähinnä aiheuttaa oma varattomuus ja maksukyvyttömyys.

3 HUUMEVELKA- JA RIKOSKIERTEESTÄ IRTAUTUMINEN

Kappaleessa käsitellään erilaisia keinoja, joiden avulla huumevelka- ja rikoskierteestä on mahdollista irtautua. Haitallisesta kierteestä irtautuminen vaatii suurta muutosta. Halu muutosta kohtaan tulee ensisijaisesti tulla tekijästä itsestään, muuten irtautuminen ei tule onnistumaan.

Viikki-Ripatti on esitellyt kirjoituksessaan Marunan ja Farelín (2004) desistanssi-prosessin, joka voidaan jakaa kahteen vaiheeseen, joita ovat primaari- ja sekundaaridesistanssi. Primaaridesistanssi määritellään taukona rikosten tekemisessä ja sekundaaridesistanssi taas nähdään pidempiaikaisena tilana, joka tulee näkyviin sen myötä, kun ihmiset luovat uutta identiteettiään ei-rikoksentehtijänä. (Viikki-Ripatti 2011, 199.)

Rikoskierteestä irtautuminen vaatii useimmiten ensin huumeista irtautumisen, joten päätös irtautua huumausaineista on ensimmäinen askel koko prosessissa. Huumeriippuvuudesta eroon pääsyn jälkeen henkilö ei tarvitse enää isoja summia rahaa huumausaineen ostoa varten ja rikokset jäävät tämän myötä pois kuvioista. (Kyngäs 2000, 210.)

Haitallisen toiminnan lopettaminen vaatii aitoa kiinnostusta lopettamista kohtaan, ihminen itseltään sekä tämän läheisiltä. Lopettaminen edellyttää, ettei ihminen muokaudu ympäristön luomiin paineisiin vaan kokee lopettamisen itselleen tärkeäksi asiaksi. (Koski-Jännes, Riittinen & Saarnio 2008, 9.)

Psykologi Anja Koski-Jänneksen (ym. 2008) teoksessa viitataan amerikkalaisten psykologien Richard Ryanin ja Edward Decin kehittämään itsemääräämisteoriaan. Itsemääräämisteoria käsittää sisäisen motivaation, jonka mukaan henkilökohtainen kiinnostus erotetaan ulkoisesta motivaatiosta, kuten pakko, palkinnot ja rangaistukset. Tutkimus itsemääräämisteoriasta, osoittaa, että sisäisellä motivaatiolla saadaan

aikaan pidempiaikaisia subjektiivisesti tyydyttävämpiä muutoksia kuin ulkoisella motivaatiolla. Mikäli muutosta ylläpidetään vain ulkoisten tekijöiden avulla, niiden loppuessa paluu entiseen toimintamalliin on hyvin todennäköistä. (Koski-Jännes ym. 2008, 9.)

Pysyvän muutoksen takaamiseksi on muistettava, että muutos tapahtuu ulkoisten ja sisäisten tekijöiden vuorovaikutuksen pohjalta (Koski-Jännes ym. 2008, 9). Tästä syystä on tärkeää, että yhteiskunta ottaa positiivisella mielellä vastaan henkilön, joka on motivoitunut ja haluaa takaisin niin sanottuun normaaliin elämään. Muutosta haluava henkilö voi kokea, esimerkiksi työpaikan saamisen palkinnoksi muutoksen aikaansaamisen seurauksena. Ulkoisten ja sisäisten tekijöiden vuorovaikutuksen yhteys edellyttää, että ihminen kokee saavansa hänelle tärkeitä ja läheisiltä henkilöiltä tukea ja ymmärrystä ajatuksilleen sekä tunteilleen.

Täysin uudet ja aluksi vieraat toimintatavat eivät tunnu sisäisesti motivoivilta tai palkitsevilta sellaiselle henkilölle, joka pyrkii eroon jonkinlaisesta addiktiivisesta toimintamallista. Monenlaiset addiktiivisen käyttäytymisen muodot voivat olla reaktioita eri tavoilla vaikeaan tai epätydyttävään elämäntilanteeseen. Ulkoisia tavoitteita voidaan kuitenkin sisäistää ja integroida henkilökohtaiseksi tavoitteeksi itsemääräämisteorian mukaan. Tätä teoriaa toteuttaessa tulee kuitenkin ottaa huomioon henkilön itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. (Koski-Jännes ym. 2008, 10.) Uudet asiat tuntuvat aluksi vierailta, eikä niihin ole isoa muutosta tehtäessä helppo tottua. Vanhoihin tapoihin jääminen tuntuisi helpommalta vaihtoehdolta, sillä esimerkiksi addiktion ruokkiminen tuo hyvää oloa, kun taas irti pääsyn myötä aiheutuvat vieroitusoireet tuovat fyysistä ja psyykkistä pahaa oloa.

Kriminologian tutkijat ovat myös samaa mieltä siitä, että rikollisuudesta irrottautuminen on vaiheittainen dynaaminen prosessi, joka koostuu sisäisten ja ulkoisten tekijöiden vuorovaikutuksesta. (Viikki-Ripatti 2011, 200.)

Margit Kyngäs on tutkinut nuorten rikollisten elämää ennen vankila-aikaa, nuorten rikollisten vankilaan joutumista ja heidän elämänsä vankeusajan jälkeen. Tutkimuksessa todetaan marginaaliasemaan joutuneiden pois pääsemisen huumevelka- ja rikoskierteestä olevan erittäin hankalaa. Kierteen jälkeen oman yhteiskunnallisen aseman kohottaminen on vaikeaa vankeuden painolastia mukanaan kantaville. Kierteestä irtautujan sosiaalista kohoamista estää yhteiskunnan ennakkoluuloisuus sekä haluttomuus antaa tälle mahdollisuus muuttaa elämänsä. Irtautuja ei myöskään voi itse vaikuttaa jatkuvasti paheneviin ja kasautuviin sosiaalisiin ongelmiin, jotka myös vaikuttavat irtautujan motivaatioon muutosta kohtaan. Elämän ”pimeälle puolelle” lähteneen henkilön elämän suunnan kääntäminen vaatii siis myös tämänkin tutkimuksen mukaan voimavaroja, päättäväisyyttä ja henkilökohtaisten ongelmien hallintaan saamista. (Kyngäs 2000, 240.)

Ahtialan ja Ruohosen (1998) teoksessa haastatellut henkilöt ovat kertoneet, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet heidän päätökseensä irtautua kiertestä. Monet heistä olivat maininneet kyllästymisen. He olivat jossakin vaiheessa kierrettä tajunneet, ettei huumeista saanut enää ennen saatua mielihyvää tai muutenkaan mitään uutta. Yhden henkilön motivaatiota oli lisännyt se, että hän oli itse tajunnut, ettei hänellä ollut aikaa millekään muulle kuin huumeisiin. Yhtenä syynä irtautumiseen mainittiin myös huumemaailmaan liittyvät lieveilmiöt, kuten rikollisuus, raha, aseet, väkivalta raadollisimmassa muodossaan, asioiden merkityksettömyys ja kuolema. (Ahtiala & Ruohonen 1998.)

Suurella osalla haastatelluista irtautumisen syynä oli jokin terveyteen liittyvä muutos. Yksi haastateltavista oli yrittänyt itsemurhaa insuliinin avulla, koska hän koki elämän lopettamisen helpompana keinona kuin koko kierteen lopettamisen. Itsemurha jäi kuitenkin vain yritykseksi ja tämän myötä hän päätti irtautua. Yksi henkilöistä oli joutunut yliannostuksen myötä sairaalaan ja hän huomasi oman fyysisen kunnan olevan todella huono, joka herätti hänet lopulta. Eräällä irtautumisen päätös syntyi, kun hän joutui sairaalaan parin kuukauden aikana viisi kertaa

amfetamiinipsykoosin takia. Pelko lopullisesta sekoamisesta sai hänet irtautumaan. Motivaatiota irtautumiseen hän sai, kun hän näki psykiatrisessa sairaalassa muita potilaita. Hän tajusi, että hän voi itse joutua samaan kuntoon ja sitä hän ei todellakaan halunnut. Kokemus oman kehon hallinnan menettämisestä pysäytti yhden haastateltavista ja se sai hänet miettimään irtautumista. Hän kuvailee, että hänen mielestään vaikeinta on päästä eroon niistä hyvistä kavereista ja siitä porukasta kuin itse huumausaineesta. (Ahtiala & Ruohonen 1998.)

Eräs haastateltava kuvailee hänen motivaationsa syntyvän kaiken tapahtuneen myötä. Häntä oli hakattu, lyöty ruuvimeisselillä niskaan ja hän oli velkaa useita tuhansia euroja. Hänen piti vältellä velkojia ja hän tunsii olonsa turvattomaksi. Lisäksi hänen äitinsä ei kaiken tapahtuneen jälkeen ollut työkyntöinen. Yksi haastateltavista sai kaksi lasta kierteensä aikana. Pelko lastensa menettämisestä sai hänet miettimään irtautumista. Hän ei enää ollenkaan arvostanut itseään ja joutui pelkäämään koko ajan oman henkensä puolesta. (Ahtiala & Ruohonen 1998.)

3.1 Oma tahto

Huumevelka- ja rikoskierteestä irtautuminen on valtava elämänmuutos. Irtautumiseen liittyy epävarmuutta, pelkoa sekä ahdistusta ja henkilön on rakennettava koko identiteetti uudestaan. Päätöksen teko irtautumiseen vaatii paljon ponnistelua ja voi viedä henkilöltä kuukausista jopa pariin vuoteen aikaa. Kaikki lähtee siitä, että huumevelka- tai rikoskierteessä oleva henkilö omasta halustaan tahtoo muuttaa elämänsä suuntaa. Päätös vaatii henkilöltä paljon motivaatiota irtautumista varten.

”Ulkoisia muutoksia elämässäni ovat olleet kaveripiirin muutos, ulosottovelan maksaminen sekä työpaikan ja ammatin hommaaminen. Sisäisesti isoin asia on oma tahto muutokseen.” (Kerkelä 2019.)

Monesti irtautumisen halu saattaa syntyä halusta elää normaalia perhe-elämää. Esimerkiksi lapsen tai puolison häpeä rikollisen elämää kohtaan, saattaa lisätä motivaatiota irtautumiseen. Henkilöt, joilla on takana vuosia kestänyt rikollisura sekä

saman verran päihteidenkäyttöä ovat yleensä tosissaan hakiessaan apua irti pääsemiseksi. Apua haettuaan, he huomaavat jengitoiminnan usein olevan vain hyväksikäyttöä. He ovat kyllästyneitä tilanteeseensa ja siihen etteivät ole saaneet ihmisarvoista kohtelua. Vaikka liitto on veljeyttä vaaliva, kaikki jengin jäsenet eivät kuitenkaan uskalla puolustaa keksittyjä jengin sisäisiä velkoja ja rikoksia vastaan. (Härkönen 2019.)

Useat rikoksentekijät ovat ambivalentteja muutoksen suhteen, vaikka useat heistä ilmaisevat halunsa lopettaa rikosten tekemisen. Rikoksentekijät uskovat, että heiltä puuttuu sisäiset resurssit, jotka ovat edellytyksenä onnistuneelle muutokselle. (Viikki-Ripatti 2011, 215.)

Ambivalentilla tarkoitetaan, että jokin on kaksiarvoinen. Tällöin halutaan saada aikaan jokin tietty asia, mutta toteutetaankin itselle helpommalta tuntuva asia. Tässä tapauksessa rikoksentekijä kokee itsensä ambivalentiksi, sillä hän haluaa lopettaa kierteen ja saada elämässään muutoksen aikaan, mutta kokee, ettei siihen ole resursseja. Rikoksentekijä valitsee siis sillä hetkellä helpommalta tuntuvan vaihtoehdon eli rikosten tekemisen ja huumeiden käytön jatkamisen. (Ihanus 2010.)

Huumevelka- ja rikoskierteestä irtautumisen motivaation edellytyksenä on, että henkilö asettaa itselleen selkeän tavoitteen, jota kohti hän kulkee. Addiktiiviseen toimintaan koukussa olevalla henkilöllä on useimmiten keskenään kilpailevia tavoitteita. He haluavat tuntea haitallisesta toiminnasta saatavaa mielihyvän tai helpotuksen tunteen, mutta toisaalta he haluavat välttää siitä aiheutuvat haitat ja syyllisyyden tunteen sekä irtautua koko kierteestä. Useimmiten he toimivat omien arvojensa vastaisesti, mikä herättää heissä häpeää, syyllisyyttä, masennusta, salailua sekä puolustelua. Jossakin olosuhteissa tämä syyllisyyden tunne voi johtaa tietoiseen päätökseen irtautumisen halua kohtaan. (Koski-Jännes ym. 2008, 8.)

Toimintaterapian professori Gary Kielhofner on kehittänyt inhimillisen mallin, joka kuvaa toiminnallista käyttäytymistä. Mallia on jatkokehitetty kolmen vuosikymmenen ajan ja se on laajasti käytetty malli ympäri maailmaa. Inhimillisen mallin

mukaan ihmisen toiminnalliseen käyttäytymiseen vaikuttaa kolme toisiinsa sidoksissa olevaa tekijää. Nämä tekijät ovat tahto, tottumus ja suorituskyky. Tahto käsittää mielenkiinnon, henkilökohtaisen vaikuttamisen ja arvot. Tahdon avulla ennakoitaan, valitaan, koetaan ja tulkitaan toiminnallista käyttäytymistä. Tahdon avulla tehdyt päätökset kuvaavat yksilön pyrkimyksiä suunnata elämäntarinaansa tiettyyn haluttuun suuntaan. (Viikki-Ripatti 2011, 213–215.)

Tottumus järjestää jokapäiväistä elämää tavoiksi eli rutiineiksi ja rooleiksi. Yksilön taipumus tehdä asiat tietyllä tavalla ovat rutiineja. Niiden avulla yksilö tunnistaa ilmiöitä ja tilanteita ympärillään ja muokkaa niiden perusteella omaa käyttäytymistään. Roolit määrittävät keitä olemme ja heijastavat yksilön asemaa sosiaalisessa ympäristössä. (Viikki-Ripatti 2011, 213–215.)

Suorituskyky sisältää fyysisiä ja psyykkisiä tekijöitä ja antaa mahdollisuuden toiminnan taitavaan suorittamiseen. Objektiivinen ja subjektiivinen näkökulma vaikuttavat yhdessä ympäristötekijöiden kanssa suorituskykyyn. Mielen ja kehon kautta toimintaa voidaan tehostaa. Näiden kolmen toisissaan sidoksissaan olevan asian eli tahdon, tottumuksen ja suorituskyvyn tulee toimia yhdessä, jotta inhimillinen järjestelmä toimii ihmisen päivittäisessä elämässä (Viikki-Ripatti 2011, 213–215).

Rikoksista irrottautumisesta on katsottu myös edistävän hengellisyys ja uskonto. Kyseiseltä osa-alueelta on kuitenkin hyvin vähän tutkittua tietoa. (Viikki-Ripatti 2011, 214.) Usean lähteen perusteella, jotkut huumevelka- ja rikoskierteessä olevat henkilöt voivat löytää uskosta itselleen apukeinon. He saattavat kokea uskonnollisen herätyksen ja sitä kautta he tulevat uskoon. Uskon avulla he saavat motivaatiota kierteestä irtautumiseen. Uskoon tuleminen on iso muutos ja se on yleensä myös lopullinen. Uskosta tulee vahva hallitsija elämässä ja se määrittelee uudet arvot elämässä. Muun muassa Ahtialan ja Ruohosen teoksessa yksi haastateltavista koki raitistumisvaiheessa uskonnollisen herätyksen ja hän tunsikin saavansa jumalalta apua.

Hän sai toipua pahoista vieroitusoireistaan rauhassa Kristillisessä hoitokodissa (Ah-tiala & Ruuhonen 1998).

3.2 Tukiverkosto

Voidaan todeta, että läheisten tuki on elämässä yleisestikin yksi erittäin suuri ja tärkeä voimavara jokaiselle ihmiselle. Varsinkin suurissa elämän muutoksissa läheisten tuki on entistä merkittävämpää. Suurin osa irtautujista ei välttämättä pysty itse hallitsemaan ja käsittelemään suuria muutoksia. Kaikilla ei ehkä kuitenkaan ole perhe- tai ystävyys-suhteet kunnossa tai läheisiä ei ole ollenkaan. Tällöin henkilö joutuu turvautumaan vain ammattilaisten apuun. Ammattilaisten apu saattaa olla myös tarpeellista hyvän lähipiirin tuen lisäksi. Läheisten ja ammattilaisten avulla irtautumispäätöksessä pysyminen saattaa olla helpompaa. Henkilöllä on tällöin vaikeiden tilanteiden ilmaantuessa joku johon turvautua. Läheisille ihmisille puhuminen yleensä helpottaa omaa olotilaa ja kynnyks avun pyytämiseksi voi olla matalampi.

Katariina Waltzerin väitöskirjassa mainitaan pitkäaikaisten ihmissuhteiden olevan yksi avain kierteestä irti pääsyyn. Huumeekavereiden välttäminen ja läheisten tuki puoltavat irtipääsyä. Kierteestä irtautujan on tärkeä saada läheisiltä positiivista palautetta. Tieto siitä, että irtautuja on edistynyt prosessissa, auttaa motivoimaan irtautumista. Positiivisen huomion saaminen läheisiltä edesauttaa jaksamista ja viittaa luottamuksen palautumiseen. Paineet roolin pitämisestä ovat kadonneet ja irtautuja voi olla taas oma itsensä. (Waltzer 2017; Timonen 2009, 122–123.)

Kirjoituksissaan toimintaa identiteettinä tarkastellut terapeutti Charles Christiansen on ensimmäinen toimintaa tutkivien tieteenalojen oppinut. Yksilön identiteetin luomista edistää toimintaan osallistuminen ja identiteetti alkaa muodostumaan vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa. Yksilö antautuu toimiessaan sellaisiin konteksteihin, jotka luovat merkityksellistä elämää vuorovaikutuksellisissa prosesseissa. Yksilön hyvinvointia edistää elämän merkityksellisyys ja mielekkyys.

(Viikki-Ripatti 2011, 219.) Tästä syystä on erityisen tärkeää irtautujan identiteetin kannalta, että hän muodostaa ihmissuhteita muiden kanssa ja verkostoituu muihin ihmisiin sellaisissa paikoissa, joissa muita ihmisiä tapaa.

Ahtialan ja Ruohosen (1998) kirjassa haastatellut henkilöt ovat kertoneet, että oma-apuryhmistä on ollut suurimmalle osalle todella suuri apu irtautumisen kannalta. He ovat saaneet tukiryhmiltä huomattavaa tukea, myötätuntoa ja ymmärrystä. Tukiryhmiin hakeutuneet ihmiset ovat kokeneet samoja asioita jossakin vaiheessa elämää ja he tietävät tilanteen varsin hyvin oman kokemuksen kautta. He osaavat samaistua toinen toistensa tilanteisiin ja tätä kautta luovat tukea toisilleen. Lisäksi haastateltavat kertoivat, että konkreettisten esimerkkien näkeminen siitä, että irtautuminen on mahdollista, sai myös heidät motivoitumaan. (Ahtiala & Ruohonen 1998.)

Päihdehuoltolain mukaan päihdehuollon tavoite on ehkäistä sekä vähentää päihteiden ongelmakäyttöä ja ongelmakäyttöön liittyviä haittoja. Haittoja voi olla niin sosiaaliset kuin terveydellisetkin haitat. Päihdehuollon tarkoituksena on myös edistää päihteidenkäyttäjien ja heidän läheistensä turvallisuutta sekä toimintakykyä. Kuntien tulee järjestää päihdehuollon palvelut niin, että niihin on mahdollista hakeutua oma-aloitteisesti. Hoidon tulee olla luottamuksellista ja hoidossa on otettava ensisijaisesti huomioon asiakkaan etu. Huomiota tulee myös kiinnittää asiakkaan elinolosuhteisiin ja asumiseen tai toimeentuloon liittyviin ongelmiin. (L 17.1.1986/41.)

Päihdeongelmista pyritään irtautumaan oman psyykkisen työskentelyn ja sitä tukevan vertais- ja ammattilaistuen kanssa. Vertaistukiryhmien arvo on erittäin suuri päihdehuollossa. Tätä perustellaan muun muassa samaistumisen, yhteisen kielen ja tunnetilojen tajuamisen näkökulmasta. Vertaistukiryhmien tärkeimpänä tavoitteena on tarjota tilaisuus tutustua muihin ihmisiin, jotka ovat kokeneet samanlaista tai elävät samankaltaisessa tilanteessa. Tukiryhmissä jäseniä yhdistää tietynlainen vaikuttava kokemus, esimerkiksi päihderiippuvuus. Kaikki vertaistukiryhmässä tietävät, kuinka vaikeaa on irtautua huume- ja rikoskierteestä, joten ryhmään tulevien

uusien henkilöiden ei tarvitse selitellä tullakseen ymmärretyksi. Vertaistukiryhmässä jokainen jäsen saa varmuuden, että vaikeaa polkua irtautumisesta ei tarvitse kulkea yksin eikä ole ainoa ”normaali-ihmisistä poikkeava”. (Granfelt 2007, 115.)

Suomessa on useita vertaistukiryhmiä, joista voi saada itselleen apua irtautumisprosessissa. Seuraavissa kappaleissa esittelemme muutaman niistä.

Ehkäisevä päihdetyöjärjestö EHYT ry toimii Suomessa väestön parissa terveiden elämäntapojen edistämiseksi ja pyrkii vaikuttamaan koko yhteiskunnan hyvinvoinnin kehittämiseen. Toiminta pohjautuu tutkittuun tietoon ja toimii sen avulla päihdetyön hyväksi. EHYT ry:n tarkoituksena ei ole harjoittaa hoitotyötä vaan ehkäistä päihteistä, ja pelaamisesta johtuvia haittoja eri väestöryhmissä. Järjestö tuottaa menetelmiä ja apukeinoja eri-ikäisten suomalaisten terveiden elämäntapojen edistämiseksi. Lähtökohtana järjestölle on, etteivät päihteet kuulu elämään. Jokaisen ihmisen tulisi mahdollistaa päihteetön elämä omilla valinnoillaan. Järjestö harjoittaa työtään niin yksilö-, yhteisö- kuin valtakunnallisellakin tasolla, esimerkiksi vaikuttamalla lainsäädäntöhankkeisiin. (EHYT ry 2019.)

ViaDia ry on diakoniatyön järjestö, jonka toiminta pohjautuu Suomen vapaakirkon toimintaan. ViaDian perustehtävänä on viedä toivon ja arvon sanomaa myös sinne, missä inhimillisesti katsottuna sitä on vähän. Yhdistys uskoo, että jokainen ihminen on jumalankuva ja tämän takia kristinuskon perussanoma armosta kuuluu vangeille ja vangin omaisille. (ViaDia ry 2019.)

Aamulehden haastattelussa entinen vanki ja huumeidenkäyttäjä kertoo olevansa nykyään vahvasti uskossa ja tekevänsä työtä hankeohjaaja Vapaakirkon alaisessa ViaDia -yhdistyksessä. Myös yleisradio uutisoi viime vuonna olevan viitteitä siitä, että Kuopion vankilassa on aloitettu kuntoutustoiminta, joka ehkäisee rikosten uusiutumista. Toimintaa ylläpitää ViaDia -yhdistys yhteistyössä Rikosseuraamuslaitoksen sekä kunnan kanssa. Vastaavaa toimintaa on suunniteltu myös muihin Suomen kuntiin. (Laurokari 2016.)

Irti Huumeista ry tarjoaa vertaistukea ja ammattiapua huumeriippuvaiselle, toipuville käyttäjille sekä läheisille. Tukiryhmä haluaa vähentää ja ehkäistä huumeiden käytöstä johtuvia haittoja sekä yksilölle että yhteiskunnalle. Ryhmän tarkoituksena on myös auttaa huumeriippuvuuteen sairastunutta henkilöä irti huumeriippuvuudesta ja saada henkilö takaisin normaalin elämän pariin. Eriarvoisuus korostuu arkisissa palveluissa, kuten asunnon saamisessa, joten Irti Huumeista ry pyrkii myös auttamaan tällaisissa ongelmissa. (Irti Huumeista ry 2019.)

Monet haastateltavat ovat kertoneet, että heillä on ollut yksi henkilö, josta on ollut eniten apua ja johon he ovat voineet turvautua prosessin aikana. Osa haastateltavista painotti sitä, että tukihenkilön on oltava muualta kuin huumeipiireistä. Tukihenkilönä ei voi olla huumeiden käyttäjä, kun tukihenkilöä tarvitseva pyrkii huumeista eroon. Yksi haastateltavista oli vaihtanut kokonaan paikkakuntaa päästääkseen eroon vanhasta kaveriporukastaan. (Ahtiala & Ruohonen 1998.)

Vuonna 2018 aloitettu poliisin Exit-toiminta on yksi kierteestä irti pääsyn keino. Exit-toiminta on uusi tapa saada apua kierteen lopettamiseksi ja siksi halusimme korostaa toiminnan tärkeyttä ja tuoda lisää näkyvyyttä toiminnalle.

3.3 Poliisin Exit-toiminta

Suomessa on otettu käyttöön poliisin Exit-toiminta, joka pyrkii tukemaan ja auttamaan rikollisesta urasta irti haluavia henkilöitä. Suomessa Exit-toiminta on suhteellisen uusi menetelmä, joka on otettu käyttöön poliisin rikostorjuntatyötä varten. Poliisihallitus aloitti hankkeen suunnittelutöillä vuoden 2017 syksyllä ja toiminta otettiin käyttöön loppukeväästä 2018. Hankkeen rahoittaa Euroopan unionin kansainvälinen turvallisuusrahasto. Exit-hanke koostuu kahdesta rikollisuuden osa-alueesta, jotka ovat JR-Exit eli järjestäytynyt rikollisuus ja väkivaltaisen ideologian ja ääriajattelun Rad-Exit. Kumpikin toiminta tukee vapaaehtoisia irtautumishalukkaita rikollisia ja auttaa heitä irtautumaan itselleen sekä läheisilleen haitallisesta

ympäristöstä. Poliisi tekee yhteistyötä järjestökentän kanssa, mikäli tarve vaatii. (Poliisi 2018.)

Valtakunnallisesta Exit-toiminnasta Suomessa vastaa rikoskomisario Antti Hyyryläinen Keskusrikospoliisista.

“Exit-toiminnalla tarkoitetaan poliisin eritystoimintaa, jonka pyrkimyksenä on ennalta estää vakavaa rikollisuutta sekä siitä aiheutuvaa inhimillistä kärsimystä sekä taloudellista menetystä”, rikoskomisario Antti Hyyryläinen Keskusrikospoliisista kertoo. (Lahtonen 2018.)

Exit-toiminnan tärkein tavoite on saada henkilö irtautumaan jengitoiminnasta. Irtautuja ei muodosta minkäänlaista uhkaa kyseiselle jengille, josta hän haluaa irtautua. Poliisi saa usein tiedon joko itse irtautumishalukkaalta tai tämän lähipiirissä olevalta henkilöltä. Myös muun poliisitoiminnan kautta on mahdollisuus saada tietoa kyseistä toiminnasta. Exit-toiminnan tavoitteeseen pääsyyn henkilöltä vaaditaan paljon motivaatiota ja sitoutumishalua. Uusi elämäntilanne voi olla henkisesti erittäin raskas ja monesti myös identiteetti saattaa aluksi olla hieman hukassa. Exit-toimintaan osallistuville henkilöille tarjotaan myös sosiaali- ja terapiatyötä täydellisen onnistumisen saavuttamiseksi. (Lahtonen 2018.)

Exit-toiminta on aina erittäin sensitiivistä sekä luottamuksellista ja poliisi sopii asiakkaan kanssa arkaluontoisten tietojen käsittelystä. Toiminta voi käytännössä olla esimerkiksi rikollisen henkilökohtaisen turvallisuuden arviointia sekä järjestelyä, sosiaalisten suhteiden edistämistä sekä rikollisen identiteetin puhdistamista ja rikoksettomuuden vahvistamista. (Härkönen 2019.)

Suomessa oikeusministeriön alaisuudessa toimiva rikosseuraamuslaitos omalta osaltaan ennalta ehkäisee rikoksien uusintaa sekä edistää yhteiskunnan turvallisuutta. Rikosseuraamuslaitoksen tehtävänä on myös asettaa täytäntöön vankeusrangaistuksia ja yhdyskuntaseuraamuksia. Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan yhteinen kokonaisuus muodostuu rangaistusajan suunnittelusta ja rikoksen rangaistuksen suorittamisesta sekä rangaistun henkilön vapautumisvaiheesta.

Rikosseuraamuslaitos on harjoittanut Exit-toimintaa vankiloissa jo vuoden 2015 alusta. Poliisin Exit-toiminta tekee yhteistyötä rikosseuraamuslaitoksen vastaavanlaisen toiminnan kanssa. Yhteistyön tavoitteena on vankeusaikana aloitetun Exit-toiminnan jatkaminen vankeustuomion päätyttyä. (Rikosseuraamuslaitos 2019; Lahtonen 2018.)

Muissa Pohjoismaissa poliisi on harjoittanut Exit-toiminnan eri muotoja jo usean vuoden ajan. Suomen Exit-toimintaa laadittaessa on pyritty hyödyntämään muiden maiden oppimiskokemuksia. Suomessa vangit, jotka kuuluvat järjestäytyneisiin rikollisryhmiin sortuvat todennäköisemmin uudestaan rikolliselle tielle kuin ne, jotka eivät kuulu järjestäytyneisiin rikollisryhmiin. Ruotsissa tehdyn tutkimuksen mukaan kymmenestä jengiläisestä seitsemän tuntee jossain vaiheessa elämäänsä halua irtautua jengielämästä, ja kokevat sen olevan heille oikea ratkaisu. Vastaavanlaista toimintaa on harjoitettu ulkomailla jo vuosia. Muun muassa Tanskassa toimintaa on toteutettu jo yli kymmenen vuotta ja toiminta on ollut hyvinkin tuloksellista. Siellä Exit-toiminta nauttii luottamusta ja kunnioitusta jopa rikollisten keskuudessa. Tanskan rikollisryhmät ovat havainneet, että jengeistä irtautuminen Exit-toiminnan avulla on ollut hyväksyttävää myös jengin puolesta. Ennen on ollut vaihtoehtoja, että jengistä irtautuja on saattanut siirtyä toisen jengin siipiin. (Lahtonen 2018.)

Suomen Keskusrikospoliisin rikoskomisario Antti Hyyryläinen kertoo Exit-toiminnan tarkoituksen olevan irtautumishalukkaiden ihmisten auttaminen ja omalle elämälleen toisen tarkoituksen löytäminen ilman väkivaltaista ja laitonta toimintaa. Hyyryläinen toteaa jengitoiminnan menevän jengiläisen elämässä kaiken muun edelle. Jengiin kuulumisen perustuu alistaisuuteen ja tästä syystä jengistä irti haluavat hakeutuvat poliisiin Exit-toimintaan. (Härkönen 2019.)

Yhteydenotto poliisiin ei ole rikolliselle helppoa, siksi Exitiin mukaan pyrkivät ovat yleensä tosissaan (Härkönen 2019).

Järjestäytyneestä rikollisuudesta irtautuminen pohjautuu aina henkilön omaan tahoon eikä Exit-toiminnassa käytetä tietolähdetoimintaa. Toimintaan osallistuvalla ei ole velvollisuutta selvittää vanhoja rikoksiaan, eivätkä Exit-toimintaa harjoittavat henkilöt ole niistä edes kiinnostuneita. (Lahtonen 2018.) Lukemamme perusteella voimme todeta, että tämä on erittäin hyvä käytäntö, joka varmasti houkuttelee enemmän rikoskierteestä irti haluavia henkilöitä kyseisen toiminnan pariin. Rikollisjengeistä irtautuessa koetaan yleensä pelkoa ja turvattomuutta itseä sekä läheisiä kohtaan. Exit-toiminta painottaa, että toiminnan avulla halutaan turvata siihen osallistuvien henkilöiden oma sekä läheisten turvallisuus rikollisjengeiltä. Tästäkin syystä Exit-toiminta on todella sensitiivistä.

”Irtautumisen kannalta on tärkeää, että ihminen palauttaa itselleen itsemääräämisoikeuden ja omaksuu uuden identiteetin. Hän ei ole kenenkään muun kuin itsensä omaisuutta.”, Hyyryläinen sanoo. (Härkönen 2019.)

Poliisi ei kerro Exit-toiminnan sensitiivisyyden takia toimintaan hakeutuneiden tarkkaa lukumäärää mutta osallistuneiden määrä on ollut kesäkuussa 2019 kaksinumeroinen. Epäonnistumisia ei tähän mennessä ole vielä tullut. (Härkönen 2019.)

3.4 Pakottavat syyt

Huumevelka- ja rikoskierteessä elänyt henkilö saattaa yllättäen kokea jonkun merkittävän terveyteen liittyvän muutoksen, joka synnyttää halun kierteestä irtautumista kohtaan. Tällainen muutos saattaa myös koskea läheistä, pahimmassa tapauksessa läheisen menetystä. Addiktoituneen ympärillä on useimmissa tapauksissa vain muita addiktoituneita, eivätkä muut läheiset, kuten sukulaiset, ole enää korkeassa arvossa huumeisiin addiktoituneen henkilön elämässä. Useimmiten vuosia kierteessä eläneet henkilöt saattavat kuolla huumeiden yliannostukseen tai johonkin tartuntatautiin. Sairauden tai kuoleman näkeminen vierestä voi laukaista toiselle huumeisiin addiktoituneelle henkilölle halun päästä irti huumeista ja huumeveloista johtuvasta rikoskierteestä, sillä saman kohtalon pelko on iso motivaattori kierteestä

irti haluamiseen. Pakottavan syyn seurauksena tehty päätös irtautumisesta on pysyvä. Suuren elämänmuutoksen kokeminen on painava syy muutokselle. (Karsikas 2005, 73.)

Huumeiden käyttäjät saattavat olla monien vuosien käytön jälkeen hyvin heikossa kunnossa. Fyysinen ja henkinen hyvinvointi on koetuksella. Kierteessä ollessaan omasta hyvinvoinnista ei huolehdi juurikaan. Vastustuskyky heikkenee ja taudit tarttuvat helpommin. Lisäksi likaisten neulojen ja muiden epähygieenisten välineiden käytöstä tarttuu helposti erilaisia tauteja, jotka vaikuttavat huumeiden käyttäjän terveyteen. Tästä syystä monet käyttäjät sairastuvat erilaisiin tauteihin jossakin vaiheessa kierrettä.

Pitkäaikaisella huumeiden käytöllä on negatiivisia vaikutuksia kuntoon ja terveydentilaan. Yksi pysyvistä seurauksista voi olla muun muassa virusperäinen maksasairaus hepatiitti C. Suonensisäisten huumeiden käyttöön liittyvät olennaisesti myös erilaiset infektiot, kuten virukset B- ja C-hepatiitti, HIV, suonitulehdus, sydämen sisäkalvontulehdus ja verenmyrkytys. Tarttuvia viruksia ei saa helposti pois puhdistamalla injektioneuloja, joten taudit tarttuvat nopeasti. (Karsikas 2005, 63; Ahtiala & Ruohonen 1998, 138.)

Pelko läheisten menetyksestä voi saada kierteessä olevan henkilön irtautumaan. Huumevelka- ja rikoskierteen aikana henkilö on saattanut saada lapsia, eikä hän ole ollut niiden arjessa läsnä. Jossakin vaiheessa hänelle saattaa syntyä pelko siitä, ettei hän tunne omia lapsiaan ollenkaan. Joillekin syntyy tarve ja halu tutustua omiin lapsiin, ja tätä kautta he haluavat sekä löytävät motivaation irtautua kierteestä.

Suomen lainsäädäntö pyrkii puuttamaan huumevelka- ja rikoskierteen lopettamiseen erilaisten säädöksiä avuin. Rangaistuksien avulla pyritään saamaan ihminen ymmärtämään lain rikkomisen ja siitä aiheutuvien vahinkojen vakavuus. Rikoksen tekijän tulisi oppia saamastaan rangaistuksesta, että hän on toiminut vastoin lakia. Vaikka rikosentekijä ymmärtäisi hänen tekemänsä rikoksen vakavuuden sekä

tajuua toimineensa väärin, on kierteestä kuitenkin useimmiten vaikeaa päästä irti, kun siihen on jo kerran joutunut. Muun muassa seuraavaksi mainitulla hallituksen esityksellä on esitetty muutosehdotuksia nuorten rikoskierteen syntymisen ehkäisemiseksi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Hallituksen esityksessä (1998) nuorisorangaistuksen kokeilemisesta annetun lain 3 §:n ja 10 §:n muuttamisesta, tavoitteena on muuttaa nuorisorangaistuksen tuomitsemisen edellytyksiä. Nuorten rikoskierteeseen voitaisiin näin puuttua jo paljon varhaisemmassa vaiheessa. Tuomio voitaisiin antaa niissä tilanteissa, kun nuoren sosiaalisen selviytymisen ja uusien rikosten ehkäisyn kannalta sitä voitaisiin pitää perusteltuna seurauksena. Vaikka tekijää ei olisi aikaisemmin tuomittu ehdolliseen rangaistukseen voitaisiin tämä tuomio tekijälle langettaa. Lakiuudistuksen myötä pystyttäisiin puuttumaan muun muassa jo nuorena aloittaneiden huumeiden käyttöön ja siitä johtaneeseen rikoskierteeseen. Yhä nuoremmat kokeilevat ja aloittavat huumeiden käytön nykypäivänä ja sitä myötä myös ajautuvat huumevelkakierteeseen, joka on sidoksissa myöhemmin myös mahdolliseen rikollisuuteen. Laki määrittiin hallituksen esityksessä voimaantulevaksi tammikuussa 1999. (HE 188/1998 vp.)

Vuonna 2014 tehdyn hallituksen esityksen mukaan järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevia säännöksiä pyritään yhtenäistämään, jotta voitaisiin tehostaa järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa. Huumevelka- ja rikoskierteessä olevat henkilöt voidaan luokitella myös jossakin määrin järjestäytyneiden rikollisryhmän jäseniksi. Osa heistä saattaa kuulua johonkin järjestäytyneeseen rikollisryhmään ja jotkut heistä sitten muodostavat tällaisen, kun tekevät yhdessä rikoksia huumeiden saantia varten. Hallituksen ehdotuksen mukaan pyritään siirtämään järjestäytyneen rikollisuuden määritelmä rikoslain koventamisperusteita koskevaan säädökseen. Kaikissa rikoslain järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevissa säännöksissä järjestäytyneellä rikollisryhmällä tarkoitetaan, että se muodostuu vähintään kolmen henkilön ryhmästä, joka pysyy tietyn ajan koossa ja jonka toimintaan liittyy rikoksia. Näin

yhtenäistettäisiin rikoslakia ja voitaisiin muissa järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevilla säännöksillä viitata kyseisen rikoslain muutoksen säännökseen. Yksittäisissä säännöksissä koskien järjestäytyntä rikollisuutta, olisi tämän lisäksi tarkemmin määritelty edellytykset, jotka koskevat niiden soveltamista. (HE 263//2014 vp.)

Säännöksissä olisi kysymys rikoksen tekemisestä osana järjestäytyntä rikollisryhmää. Siten ei käytettäisi enää eräissä säännöksissä nykyään käytettyä ilmaisua rikoksen tekemisestä rikollisryhmän jäsenenä. Sääntelyn yhtenäistämässä ei pyritä rangaistavuuden alan tai ankaruuden muuttamiseen. Yhtenäistäminen tehostaisi järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaa. (HE 263/2014 vp.)

4 HUUMEVELKA- JA RIKOSKIERTEESTÄ IRTI PÄÄSYN JÄLKEINEN ELÄMÄ

Tässä kappaleessa käsittelemme huumevelka- ja rikoskierteen irti pääsyn jälkeisen elämän hankaluuksia sekä sopeutumiskeinoja. Elämä huumevelka- ja rikoskierteen jälkeen on haastavaa ja vaikeaa. Saattaa kestää hyvinkin pitkään ennen kuin kierteestä irtautunut pääsee takaisin jaloilleen. Itselleen mieluisien asioiden toteuttaminen on tärkeää huumeiden käytön ja rikoskierteen jättämän tyhjiön täyttämiseksi.

Onko henkilöllä, joka tekee rikoksia ja käyttää laittomia päihteitä, oikeus odottaa, että yhteiskunta tarjoaa asunnon ja tukipalvelut? Onko oikein, että aiemmin tehdyt virheet tekevät vapautumisen jälkeisen elämän, asumisesta lähtien, todella vaikeaksi? Millä edellytyksin valintoja voi tehdä, jos ei ole kodin malleja, jos ei ole koskaan ollut kotonaan missään? [...] Valinnat, valituksi tuleminen ja ulkopuolelle jääminen ovat niitä kysymyksiä, joita vankilasta vapautuvat ja heidän kanssaan työskentelevät rikosseuraamusalan ammattilaiset kohtaavat. (Granfelt 2016, 1.)

Palaaminen normaaliin elämään huumevelka- ja rikoskierteestä irti pääsemisen jälkeen on usein jopa pelottavaa. Kierteessä olleen henkilön tulee opetella tavalliselle ihmiselle tavanomaisia asioita uudelleen, sillä hän ei ole tottunut esimerkiksi maksamaan laskuja tai käymään ruokakaupassa. Omien arkiaskareiden suorittaminen on tärkeää, jotta kierteestä irtautujan on helpompi sopeutua tavanomaiseen elämänrytmiin. Arkiaskareita voivat esimerkiksi olla tiskaaminen, pyykkien pesu, laskujen maksaminen ja ruoan laitto.

Suunnitelmallinen eteneminen elämässä entiselle päihderiippuvaiselle on erittäin vaikeaa, vaikka ensisijainen valinta olisikin tavoitella omia unelmiaan, kuten perheitä tai työelämää. Vaikka vankilasta vapautuva henkilö toivoisi desistanssin onnistumista, voivat erilaiset rikoskulttuuriin liittyvät sidokset, kuten huumevelat, uhkailu ja kiristys, tehdä sen mahdottomaksi. (Granfelt 2016, 18.)

Vankilassa pitkään tuomiota istuneet vangit vieraantuvat ajan kuluessa yhteiskunnasta. Nykypäivänä yhteiskunta kehittyy nopeaan tahtiin ja irtautujan on vaikea sopeutua siihen, tarpeellisten tietojen ja taitojen puutteen takia. (Timonen 2009, 180.)

Usein entisen taparikollisen tulee opetella käytöstavat uudestaan, sillä huume- ja rikollispiireissä ei niitä ole tarvittu. Riippuvaiselle elämä on hengissä selviämistä. Kehonkieli on tällöin vaikuttavampi asia väline ja se ohjaa riippuvaista paremmin kuin sanat. (Korhonen 2013.) Työyhteisön ja muun yhteiskunnan kanssa toimiminen voi tuntua aluksi hyvinkin vieraalta. Irtautujan sanavarasto ja itsensä ilmaiseminen saattaa vaikuttaa muista epäkohteliaalta, eikä irtautuja ei välttämättä itse tiedosta tätä.

Aiempien haastattelujen perusteella irtautuneet ovat painottaneet erilaisten aktiiviteettien tärkeyttä. Itselleen olisi hyvä keksiä mieluisaa tekemistä huumeiden käytön lopettamisesta jääneelle aukolle. Esimerkiksi kirjojen lukeminen, ystävien näkeminen ja liikunta ovat hyviä aktiviteetteja huumeiden tilalle. Liikunnan tärkeys ihmis mielelle on muutenkin tutkitusti erittäin tärkeää ja se saa ajatukset muualle sekä virkistää mieltä. (Koski-Jännes ym. 2008.)

4.1 Työelämä

Irtautuneen henkilön olisi tärkeää saada töitä. Työpaikan avulla irtautuja voisi kokea olevansa osa yhteiskuntaa sekä tuntisi sen myötä itsensä hyväksytyksi. Koulutuksen saaminen on myös tärkeää, mikäli se on jäänyt kesken tai vähäiseksi huumevelka- ja rikoskierteen takia. Myös koulutuksen avulla irtautuja voi kokea yhteisöllisyyttä luomiensa uusien ihmissuhteiden avulla. Lisäksi koulutus mahdollistaa paremman työpaikan saannin.

Työpaikan saanti ei kuitenkaan ole itsestäänselvyys. Työpaikat ovat nykypäivänä kiven alla ja jopa hyvin koulutetun henkilön on vaikeaa saada töitä. Lisäksi työmarkkinoilla suositaan henkilöitä, jotka työntajat tuntevat entuudestaan.

Työnantajalle on suuri riski ottaa töihin entinen huumeiden käyttäjä ja rikollinen, sillä pelko siitä, ettei irtautuja olekaan tunnollinen ja hoida työtehtäviään kunnolla, vaikuttaa työpaikan saantiin. Huumevelka- ja rikoskierteestä irtautuneen henkilön palkkaaminen töihin on suuri luottamuksen osoitus työntajalta irtautunutta henkilöä kohtaan.

Vankeustuomion suorittaminen on usein tulevaisuutta ajatellen elinikäinen taakka. Se vaikeuttaa muun muassa työpaikan ja asunnon saamista tai se voi katkaista tien jatko-opintoihin. Rikosrekisterin omaava henkilö voi joillakin aloilla, kuten sosiaalialalla, karsiutua jo hakuprosessissa pois. Rikosrekisterimerkinnät, varsinkin vankeustuomiot, hankaloittavat valituksi tulemista opiskelupaikkaa hakiessa. Vankeustuomio saattaa näkyä rikosrekisterissä jopa vuosikausia. Rikosrekisterimerkinnät voivat myös herättää torjuntaa muissa ihmisissä. Rikoskierteestä irtautuja joutuu usein miettimään, onko työpaikalla parempi salata menneisyyden virheet vai tuoda ne avoimesti julki. (Kynäs 2000, 238; Granfelt 2016, 8.)

Nykypäivänä alaikäisten lasten kanssa työtä tekevien yli 18-vuotiaiden tulee näyttää työnantajalleen rikostaustaote. Työnantajalla on oikeus pyytää työpaikkaa hakevalta henkilöltä nähtäväksi rikosrekisterilain nojalla ote rikosrekisteristä, kun hakijaa ollaan palkkaamassa ensi kertaa työ- tai virkasuhteeseen, joka liittyy hoito-, sosiaali-, terveys- tai opetusalaan. (L 504/2002.) Mikäli entiseltä taparikolliselta löytyy merkintöjä rikostaustaotteesta, ei hänellä ole mahdollisuutta tehdä töitä alaikäisten lasten kanssa ennen kuin merkinnät ovat poistuneet. Rikosrekisteri rajaa mahdollisuuksia tietyn alan töihin, mikä on hyvin kurjaa. Jotkut kierteessä olleet henkilöt ovat kiinnostuneita pitämään luentoja nuorille ja ehkäisemään heidän mahdollista ajautumistansa kierteeseen, mutta tähän ei ole mahdollisuutta ennen kuin rikosrekisteri on puhdas.

Valinnat, joita teemme, suuntaavat jatkossa tarjolla olevia ja pois sulkeutuvia valintoja. Menneisyyden taakat voivat sulkea pahimmillaan kaikki ovet. (Granfelt 2016, 14.)

Kriminologian professori Laub ja sosiaalitieteiden professori Sampson ovat tehneet vuonna 2001 empiirisen tutkimuksen tutkittavien toimijuudesta. Tutkimuksen mukaan voidaan todeta, että ammattiura ja työ auttavat rikollisuudesta irrottautumisessa. Yksilön sitoutuminen työelämään edesauttaa häntä pääsemään lainkuuliaiseseen elämäntapaan. Erilaiset tavat, kuten roolit ja rutiinit voidaan todeta vaikuttavan irrottautumisprojektiin positiivisesti. Tutkimuksessa ilmeni, että rikollisesta elämästä irrottautujan on tärkeää osallistua päivittäisiin rutiineihin, joiden kautta hän saa elämäänsä rakennetta ja merkityksellistä toimintaa. Kiinnittyminen ja saavutukset rooleissa edistävät lainkuuliaista elämää. Positiiviset kokemukset vahvistavat itsetuntoa ja auttavat rakentamaan irtautujan identiteettiä uudelleen. (Viikki-Ripatti 2011, 215.)

4.2 Asuminen

Rikosrekisterin ja vankilataustan omaava henkilö, jolla on häiriötä luottotiedoissa, sulkee useimmiten asunnon saamisen mahdollisuuden. Asunnon saaminen on huumevelka- ja rikoskierteestä irtautujalle haastavaa, sillä monilla entisillä taparikollisilla on luottotiedoissa merkintöjä. Irtautujalla ei ole yleensä mahdollisuutta ostaa asuntoa, joten hänen on haettava vuokra-asuntoa. Rikosrekisterimerkintöjen poistumisnopeuteen ei voi itse vaikuttaa. Tietyn mittainen rangaistus poistuu merkinnöistä tietyn ajan kuluttua. Olisi perusteltua, että nykyään rikosrekisterimerkinnät poistuisivat nopeammin, sillä vankeustuomiot eivät saisi vaikuttaa kohtuuttomasti myöhempään elämään. Usean vuoden nuhteettomalla elämällä pitäisi saada nopeutettua merkintöjen poistumista rikosrekisteristä. (Granfelt 2016, 17; Kyngäs 2000, 238.)

Vuokra-asunnon saanti on erityisen hankalaa, mikäli entinen taparikollinen on edunvalvonnan alaisena tai on menettänyt luottotietonsa. Vuokranantajat suosivat ensisijaisesti vuokralaisiksi henkilöitä, joilla ei ole luottotiedoissa merkintöjä tai muutenkaan ongelmia elämän muilla osa-alueilla. Toiselle paikkakunnalle

muuttaminen olisi desistanssiprosessin näkökulmasta hyvä ratkaisu, sillä irtautuja saisi tämän myötä paremman mahdollisuuden uuden elämän aloittamiselle. Irtautujalle on tärkeää päästä pois sieltä kaupunginosasta, jonne menneisyys pääosin sijoittuu. (Granfelt 2016, 17.)

Kierteestä irtautumisprosessin onnistumisen takaamiseksi asuinpaikan vaihto edesauttaa tavoitteeseen pääsyä. Entiseen asuinympäristöön palaaminen voi aiheuttaa kierteeseen uudelleen ajautumisen. Vaikka irtautuja itse haluaisi irtautumista, ei ympäristö välttämättä hyväksy sitä vaan haastaa muutosta haluavan henkilön takaisin vanhalle polulle. (Timonen 2009, 126.)

Asuntotoimen tehtävänä on ensisijaisesti järjestää asunto irtautujalle. Asuntotoimi järjestää koteja kaupungin ja kunnan omistamista asunnoista. Kun vuokralvelkaa on kertynyt paljon tai asumishistoriassa näkyy häätömerkintä, on mahdotonta päästä suoraan kaupungin tai kunnan vuokralaiseksi. Järjestöt suosivat ensisijaisesti heitä, jotka ovat yleensä valintojen ulkopuolella ja joille jää valittavaksi tuetun asumisen vaihtoehdot ehtoineen ja rajoituksineen. (Granfelt 2016, 14.)

4.3 Talous

Vankilasta vapautuvat vangit, jotka ovat asunnottomia, elävät perusturvan varassa sekä ovat köyhiä ja usein heillä on taakkanaan isot velat ja korvausvaatimukset. Vapautuneen vangin toimeentulo koostuu pääosin työmarkkina- ja toimeentulotuesta. Desitanssi- ja asumispolulla etenemisessä on ehdottoman tärkeää osata tyytyä tiettyyn tasoon ja luopua asioista. Desistanssin kanssa eläminen ja velkajärjestelyyn pääseminen voivat vapauttaa pitkällä tähtäimellä köyhyydestä. Tällä tavoin irtautuneen henkilön on mahdollista elää myöhemmin mielekkäämpää ja monipuolisempaa elämää. (Timonen 2009, 183; Granfelt 2016, 7.)

Vapautta vaikeuttavat myös rikoksista syntyneet korvaukset, jotka kasvavat korkoa vankilassa olon aikana. Korvaussummat saattavat nousta jopa sadoiksi tuhansiksi

euroiksi riippuen rikoksen vakavuudesta. Yhteiskunta pitää tiukasti kiinni maksujen perimisestä, joten vaikka vankilasta vapautuvalla olisi maksuhalukkuutta, hänellä ei siihen kuitenkaan ole realistisia mahdollisuuksia. Normaalialta elämää hankaloiittaa taloudellisen luottokelpoisuuden savuttamattomuus. (Timonen 2009, 185.)

4.4 Luottamus

Lukemiemme haastattelujen perusteella voimme todeta, että huumevelka- ja rikoskierteestä irtautuneen henkilön voi olla hankalaa luottaa ihmisiin. Huumeipiireissä ei voi rakentaa täyttä luottamusta muihin kierteessä oleviin, sillä jokainen piiriin kuuluva henkilö on lojaali vain itseään kohtaan. Vaikka johonkin toiseen kierteessä olevaan olisi saanut rakennettua jonkinlaisen luottamussuhteen, suhde voi silti jäädä toiseksi tämän arvomaailmassa. Huumeiden saamisen eteen addiktoituneet henkilöt ovat valmiita tekemään seuraavan annoksen eteen melkein mitä vain. Irtautumisen jälkeen ihmisiin voi olla vaikea luottaa monien kierteessä koettujen hyväksikäyttöjen jälkeen. Irtautumisen jälkeen luottamus rakentuu kahden ihmisen välille hiljalleen ja vahvistuu yhteisten kokemusten myötä. Luottamuksen rakentamisessa, täytyy olla kärsivällinen ja luottamuksen syntymiselle täytyy antaa runsaasti aikaa. Vähitellen irtautuja oppii ja pystyy luottamaan muihin ihmisiin. Lisäksi monilla on ennakoasenteita entisiä taparikollisia kohtaan, joten heihin on vaikea luottaa, vaikka kierteessä olosta olisi jo useita vuosia aikaa. Myös siksi luottamuksen ansaitseminen voi turhauttaa kierteestä irtautujaa. Niin irtautujan kuin tavallista elämää eläneen henkilön on oltava avoimia ja suvaitsevaisia toisiaan kohtaan rakentamassa luottamussuhdetta.

Aikaisempien tutkimusten perusteella (mm. Taipale 2013) yksi tärkeä osa huumevelka- ja rikoskierteestä irtautumisprosessissa on osata antaa itselleen anteeksi elämässä tehdyt virheet. Ajautuminen huumevelka- ja rikoskierteeseen johtuu huumeiden käytöstä ja addiktioon ajautuminen tulee antaa itselleen anteeksi. Olisi myös hyvä muistaa, että tehtyjen rikosten kanssa täytyy oppia elämään, vaikka niitä ei

pystyisikään missään vaiheessa elämää antamaan itselleen anteeksi. Huumeiden käyttöön ja käytön seurauksista liittävästä leimautumisesta ja häpeästä on osattava päästää irti, jotta tulevista muutoksista on helpompaa nauttia. On myös tärkeää antaa anteeksi heille, jotka ovat olleet kierteen syntymisessä ja sen aikana toiminnassa mukana. Voidaan otaksua, että irti haluava henkilö saattaa olla irti pääsyn jälkeen katkera niille, jotka ovat toimineet epäoikeidenmukaisesti häntä kohtaan. Huumeipiireissä havitellaan useimmiten vain omaa etua ja teot ovat myös sen mukaisia. Olisi myös erityisen tärkeää kiertestä irti pääsevälle henkilölle saada anteeksiantoa läheisiltä, jotta irtautuja tietää, etteivät läheiset kannaa kaunaa menneistä. Kierteen aikana läheisiä usein kohdellaan väärin ja he joutuvat kärsimään kierteesä olevan henkilön valinnoista. Siksi läheisiltä anteeksi pyytäminen on tärkeää. Välit tulee saada korjattua, jotta anteeksi antaminen on jossain kohtaa mahdollista.

4.5 Päihteettömyys

Katariina Waltzerin väitöskirjassa mainitaan pitkäaikaisten ihmissuhteiden olevan yksi avain kiertestä irti pääsyyn. Huumeekavereiden välttäminen ja läheisten tuki puoltavat irtipääsyä ja desistanssia läpikäyvä henkilö vaatii ympärilleen täysin päihteettömiä ihmisiä. Päihteetön ympäristö edesauttaa myös henkilön omaa päihteettömyyttä. Irtautujalla on oikeus ympäristöön, jossa päihteet eivät ole läsnä edes puheissa. Vaikeaa ja vaativaa muutosta on oikeus suojella, sillä muutos voi olla hyvinkin horjuva ja se vaatii paljon ponnistelua. Lisäksi muutosta on saatettu yrittää jo monta kertaa aiemmin, mutta onnistumatta. Etenkin huumeiden käyttäjillä retkahdukset ja siitä johtuvat rikokset ovat hyvin todennäköisiä. Retkahdusta voidaan pitää toipumisprosessin yhtenä todennäköisenä vaiheena. Desistanssi harvemmin tapahtuu yhdellä yrityksellä ja irrottautuminen on hyvin epätodennäköistä varsinkin niillä, jotka ovat eläneet kierteesä jo nuoruudesta lähtien. (Waltzer 2017; Granfelt 2016, 11.)

Irti pääsyn alkuvaiheessa irtautuja pinnistelee pysyäkseen raittiina sekä estääkseen ongelmien uusiutumisen. Ylimääräinen varovaisuus ei ole liioittelua ongelmilta välttymiseksi. On tärkeää, että irtautuja tunnistaa sekä välttää vaarallisia tilanteita sekä muita mahdollisia houkutuksia, jotka voivat johtaa tien takaisin päihteiden pariin. Raittiin ja rikoksettoman elämän ylläpito vaatii pitkäaikaista muutosta käyttäytymiseen ja toimintatapoihin. Lisäksi muutos vaatii jatkuvaa tarkkaavaisuutta ja se saattaa kestää monia vuosia. (Koski-Jännes ym. 2008, 32–33.)

4.6 Leimaantumisen pelko

Timosen väitöskirjassa haastatellut henkilöt pelkäävät epäluuloa sekä halveksutuksi tulemistä. Lisäksi he pelkäävät, että vankila on jättänyt heihin pysyvät jäljen, joka näkyy myös ulospäin. Tatuoinnit, vaatetus ja puhetyyli ovat yleisimpiä asioita, jotka yhdistetään rikollisuuteen ja vankilassa olemiseen. (Timonen 2009, 176.) Nykypäivänä ei voida kuitenkaan leimata ulkonäön perusteella, sillä esimerkiksi tatuoinnit ovat yleistyneet huimasti, eivätkä ne tarkoita automaattisesti, että henkilö olisi rikollinen tai istunut vankilassa.

Taipaleen tutkimuksessa mainitaan monen aikaisemman tutkimuksen toteavan, että yhteiskunta tarjoaa liian vähän mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja huume- ja rikoskierteestä irtaantuville henkilöille. Yhteiskunta on tietoinen mahdollisuuksien vähäisyydestä, mutta asialle ei silti ole tapahtunut vuosien saatossa muutosta. (Taipale 2013, 24.) Voidaan todeta ideaalin tilanteen olevan se, että vankilasta päästessä rikollinen pääsisi hyödyntämään siihen mennessä opittuja tietoja ja taitoja. Sopeutuminen takaisin yhteiskuntaan tapahtuisi tällöin nopeammin ja sulavammin.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyömme keskeisenä tehtävänä oli selvittää, miten huumevelka- ja rikoskierteestä pääsee irti ja mitä irti pääsy vaatii. Pohdimme myös, millaista elämä on huumevelka- ja rikoskierteestä irti pääsemisen jälkeen. Opinnäytetyön viimeisessä kappaleessa pohditaan tutkimuksen tuloksia, luotettavuutta sekä mahdollisia jatko-tutkimusaiheita.

Tutkimustuloksia on pohdittu oikeussosiologisten tutkimusaineistojen pohjalta. Voimme todeta, että yhteiskunnalliset toiminnot kuten Rikosseuraamuslaitos sekä poliisi pyrkivät toiminnallaan edesauttamaan kierteestä irtautumista. Näiden viran-omaisten järjestämä Exit-toiminta edistää aktiivisesti yhteiskuntaan takaisin pääsyä. Myös hallituksen esitöillä ja lainsäädöksillä pyritään ennaltaehkäisemään kierteen syntymistä.

Narratiiviset ja fenomenologiset aineistot tuovat tutkimukseemme konkreettisia esimerkkejä kierteessä elämisestä sekä siitä irti pääsemisestä.

5.1 Tutkimuksen tulokset

Tutkimuksessa on käytetty monipuolisesti oikeuslähteitä sekä ajankohtaisia artikkeleita. Niiden pohjalta analysoimme mitä huumevelka- ja rikoskierteestä irti pääseminen oikeasti vaatii taparikolliselta. Tie kierteestä irtautumiseen ei ole helppo kulkea, eikä kukaan pysty siihen täysin omin avuin. Kierteestä irti haluavan henkilön on haluttava muutosta todella vahvasti, jotta se voi onnistua. Motivaation on löydettävä henkilöltä itseltään. Motivaatio voi syntyä monen erilaisen tilanteen tai tapahtuneen myötä.

Tutkimuksemme perusteella voidaan todeta, että lähes jokainen huumeiden käyttäjä ajautuu jossakin vaiheessa kierrettään rikoksien pariin. Huumeiden käyttö on todella kallista. Vahvasti addiktoitunut henkilö on valmis tekemään lähes mitä vain

saadakseen helpotusta omaan olotilaan, vaikka teot olisivat vahvasti omaa arvo maailmaa vastaan. Seuraavaksi pohdimme saatujen tutkimuskysymyksiemme vastauksia. Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenämme oli:

1. Miten huumevelka- ja rikoskierteestä pääsee irti?

Tutkimuksemme perusteella voidaan todeta, että huumevelka- ja rikoskierteestä irti pääsemisprosessissa tärkein ja ensimmäinen askel on päätös muuttaa elämän suuntaa. Irtautuminen vaatii paljon omaa tahtoa ja motivaation on tultava henkilöltä itseltään. Motivaatio irtautumiseen voi syntyä monista erilaisista syistä. Näitä syitä voi olla joko ulkoisia tai sisäisiä tekijöitä. Ulkoisia tekijöitä voi esimerkiksi olla halu muodostaa oma perhe ja elää tavallista perhe-elämää. Sisäisiin tekijöihin kuuluu oma motivaatio ja tahto muutokseen.

Irtautumisprosessia edesauttavat läheiset ja heidän tukensa. Tutkimuksemme pohjalta voidaan todeta, että pitkäkestoiset ihmissuhteet edesauttavat kierteestä irtautumista. Erityisesti suurissa muutoksissa ystävien ja perheen tuki on tärkeää, sillä harva pystyy hallitsemaan ja käsittelemään koko prosessia yksin. Voimme myös havaita, että vertaistuen saaminen itselleen vaikeaa asiaa kohtaan edesauttaa niistä irtaantumisen. Vertaistukiryhmien on todettu auttavan hyvinkin paljon irtautumisprosessin aikana ja myös sen jälkeen. Samassa tilanteessa olleet henkilöt ja heidän kokemuksensa sekä läpikäytyt tunteet auttavat irtautujaa tuntemaan yhteisöllisyyttä ja sen, ettei hän ole ainoa ”normaalista” ihmisistä poikkeava yksilö. Vertaistukiryhmiä on tarjolla ja niihin kannattaa ehdottomasti hakeutua suuren elämänmuutoksen edetessä. On tärkeä saada vertaistukea isoa muutosta kokiessaan irtautumisen onnistumisen kannalta. Tukiryhmissä moni kokee samaistuvansa toisten kokemuksiin, joka auttaa uskomaan muutoksen toteutumiseen. Myös yhteisöllisyyden tunne on tärkeä mielenterveyden ja täyden tuen saamisen kokemiseksi. Läheisten tuki on irti pääsyn jälkeen todella tärkeää ja suotavaa.

Joissakin tapauksessa irtaantumisen halu syntyy jostakin pakottavasta syystä. Pakottavia syitä voi esimerkiksi olla vakava sairastuminen tai läheisen kuolema. Joillakin voi myös herätä irtaantumisen halu vankilassa istumisen jälkeen. Rangaistuksen saamisen jälkeen jotkut irtautujista voivat vasta siinä vaiheessa ymmärtää omien tekojensa vakavuuden ja tämän seurauksena löytää halun irtautumista kohtaan. Yhtenä pakottavana syynä voidaan pitää siis myös Suomen lainsäädäntöä. Suomen lainsäädäntö pyrkii puuttumaan kierteestä irtautumiseen erilaisten säädösten avulla.

Toisena tutkimuskysymyksenämme oli:

2. Mitä huumevelka- ja rikoskierteestä irtautuminen vaatii?

Huumevelka- ja rikoskierteestä irti pääseminen vaatii ensin päihdeaineista irtautumisen, jonka myötä on mahdollista päästä eroon myös rikoskierteestä. Koska rikoksia tehdään useimmiten huumevelkojen kuittaamisen takia tai rahoittaakseen huumeiden käyttöä, on niistä helpompi päästä eroon sen jälkeen, kun on ensin päässyt huumeiden käytöstä irti.

Tutkimuksessa käytetyn aineiston pohjalta selviää, että irtautumiseen kuluu paljon aikaa ja se vaatii totutun tavan poissulkemista sekä uusien virikkeiden hankkimista. Muutosta edesauttaa siltä paikkakunnalta muuttaminen, johon entinen elämä on sijoittunut. Alueita, joihin sijoittuu huonoja kokemuksia, tulee välttää. Uudella paikkakunnalla voi aloittaa alusta ja niin sanotusti puhtaalta pöydältä luomaan uudenlaista elämää.

Lisäksi vanhan kaveriporukan jättäminen on edesauttava ratkaisu. Päihteitä käyttävien ja rikoksia tekevien ihmisten välttäminen on tarpeellista, sillä niiden seurassa palaaminen vanhoihin tapoihin on erittäin riskipitoista.

Irtautujan identiteetti katoaa suuren elämän muutoksen aikana. Identiteetin uudelleen rakentaminen vaatii aikaa. Henkisen tasapainon löytäminen ja itselleen

vahingoittaneelle henkilölle on tärkeää antaa anteeksi. Anteeksi antaminen edesauttaa henkisen tasapainon löytämistä. Henkisen tasapainon saavuttamiseen vaaditaan myös onnistumisia elämässä, olivat ne sitten pieniä tai suuria. Monen vuoden kierteen jälkeen paluu yhteiskuntaan horjuttaa omaa roolia. Huume- ja rikosllispiireissä totuttu rooli on nyt kadonnut ja uuden roolin löytäminen on voi olla haastavaa. Roolin löytäminen yhteiskunnassa on kuitenkin irtautumisen kannalta tärkeää.

Kun identiteetti alkaa löytyä, alkaa samalla löytämään itselleen myös mieluisaa tekemistä. Mieluisan tekemisen löytäminen huumeiden käytön ja rikosten tekemisen jättämälle aukolle on tärkeää. Monet irtautujat kokevat suuren tyhjyyden irtautumisen jälkeen, sillä aiempi elämä ja rutiinit ovat pyörineet ainoastaan huumeiden ja laittomuuksien ympärillä.

Kolmantena tutkimuskysymyksenämme oli:

3. Millaista elämä on huumevelka- ja rikoskierteen irti pääsemisen jälkeen?

Pohdimme tutkimuksessamme huumevelka- ja rikoskierteestä tutkimusaineistojen perusteella, millaista elämä on kierteestä irtautumisen jälkeen. Keskeisenä tulokseksi voidaan todeta, että moni tavanomainen arkiaskare voi olla vaikea toteuttaa huumevelka- ja rikoskierteestä irtautuneelle ihmiselle. Paluu normaaliin elämään on aluksi hyvinkin hämmentävää, sillä monen vuoden kierre on pitänyt kierteessä olevan henkilön poissa sivistyneestä elämästä. Arkiaskareiden tekeminen vaatii opettelua sekä totuttelua. Huumeidenkäytön ja rikoskierteen lopettamisesta jääneelle tyhjiölle pitää keksiä mieluisaa tekemistä. Tyhjiön voi täyttää esimerkiksi erilaisilla harrastuksilla. Harrastuksien avulla voi löytää elämään uusia ihmissuhteita, jotka auttavat tuntemaan yhteisöllisyyttä. Töiden sekä asunnon saaminen on vaikeaa luottotietomerkintöjen ja rikosrekisterin takia. Irtautuja kokee kierteestä tarttuneen stigman eli leimaantumisen negatiivisia vaikutuksia, vaikka tärkeää olisi saada positiivisia kokemuksia ja onnistumisia irti pääsyn jälkeen. Stigman

puhdistamiseen voi auttaa oman käytöksen avulla ja näyttämällä muille olevansa muuttunut ihminen.

5.2 Tutkimuksen luotettavuus ja mahdollisia jatkotutkimusaiheita

Teorian pohjalta opinnäytetyön luotettavuutta voidaan arvioida validiteetin ja reliabiliteetin avulla. Validiteetilla tarkoitetaan pätevyyttä. Sen avulla voidaan arvioida, onko tutkimusmenetelmä mitannut sitä, mitä sen ollut tarkoitus mitata. Tulosten toistettavuuden ja johdonmukaisuuteen viitataan reliabiliteetin avulla. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231.)

Mielestämme tutkimuksemme on pätevä. Olemme vastanneet laajasti tutkimuskysymyksiin, joten voidaan todeta, että tutkimuksemme on validi.

Löysimme loppujen lopuksi kuitenkin useamman väitöskirjan ja lopputyön, joita hyödynsimme omassa tutkimuksessamme. Pääsimme myös aiempien tutkimusten kanssa samoihin lopputuloksiin ja aiemmat tutkimukset tukivat omaa tutkimustamme. Lopuksi huomasimme aineistojen yhteneväisyydestä, että reliabiliteetti toteutuu.

Tutkimusta toteuttaessamme saimme muutamia jatkotutkimusideoita. Aiheita voi tutkia todella monesta näkökulmasta ja mielestämme desistanssiprosessia eli rikoskierteestä irti pääsyä olisi mielenkiintoista tutkia esimerkiksi yhteiskunnan näkökulmasta. Kierteessä eläminen ja kierteen katkaisu on myös yhteiskunnalle voimia vaativa ja kallis prosessi. Myös kierteen syntymiseen vaikuttavia tekijöitä olisi mielenkiintoista tutkia.

5.3 Pohdinta

Opinnäytetyöprosessi on ollut kokonaisuudessaan uuvuttava ja vaativa. Kun keksimme aiheen ja päätimme toteuttaa tutkimuksen parityönä, työn aloittaminen tuntui erittäin vaikealta. Tutkimusaineiston kerääminen oli erittäin hankalaa ja aiheutti

epätoivoa, koska tutkimuskysymyksiimme kohdistuvan tiedon löytäminen oli haastavaa. Harvassa lähteessä yhdistetään huumevelka- ja rikoskierre, joten aineiston keruu oli hankalaa ja vaati paljon aikaa. Alkuvaikeuksien jälkeen tiedonhaku alkoi helpottua. Aihe on ollut alusta alkaen mielenkiintoinen ja tutkimuksen aikana mielenkiinto ei lopahtanut. Loppua kohden mielenkiinto aihetta kohtaan kasvoi konkreettisten tietojen myötä.

Toteutimme tutkimuksen kokonaan yhdessä, emmekä jakaneet työstä osioita, joita olisimme tehneet etänä. Yhteistyö sujui alkujännityksestä huolimatta hyvin. Teimme työtä tasavertaisesti ja ongelmitta.

Mielestämme tutkimus olisi ollut helpommin toteutettavissa haastattelumenetelmällä. Useassa samaa aihetta käsittelevissä tutkimuksissa on käytetty haastattelumenetelmää, jonka avulla on päästy samoihin lopputuloksiin. Kyseisissä tutkimuksissa on kuitenkin mielestämme päästy tutkimustuloksiin helpommin, sillä haastatteluaineiston purkamisesta on saatu enemmän konkreettista tietoa kierteestä irti pääsemisestä.

Narratiivisuus tutkimuksemme näkökulmana on mielestämme erinomainen näkökulma, sillä aikaisemmissa tutkimuksissa on myös käytetty sitä. Narratiivinen lähestymistapa mahdollisti konkreettisten kertomusten esiin tuomisen irti pääsystä omassa tutkimuksessamme.

LÄHTEET

Ahtiala, P. & Ruohonen, K. 1998. ”Se oli sitä koko elämä” Kokemuksia ja näkemyksiä huumeriippuvuudesta. Tampere. Tammer-Paino Oy.

Aktia. 2019. Henkilöasiakkaat. Lainat. Käyttölaina ja kulutusluotto. Käyttölaina. Viitattu 10.12.2019. <https://www.aktia.fi/fi/lainat/kayttolaina>

Axactor. 2019. Jälkiperinta. Viitattu 6.12.2019. <https://www.axactor.fi/jalkiperinta>

Axactor. 2019. Ulosotto. Viitattu 6.12.2019. <https://www.axactor.fi/ulosotto>

EHYT ry. 2019. Mikä EHYT? Mitä teemme? Viitattu 11.11.2019. <http://www.ehyt.fi/fi/mita-me-teemme>

Granfelt, R. 2007. ”Oppisin elämään riippuvuuteni kanssa” — Tutkimus naisvanhien päihdekuntoutuksesta Vanajan vankilassa. Vammala. Vammalan Kirjapaino Oy.

Granfelt, R. 2016. Vankilasta desistanssipolun kautta kotiin. Viitattu 25.11.2019. [file:///C:/Users/Nea/AppData/Local/Packages/Microsoft.Microsof-tEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/Luku%203_RiittaGranfelt%20\(002\)viimeisin%20versio%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Nea/AppData/Local/Packages/Microsoft.Microsof-tEdge_8wekyb3d8bbwe/TempState/Downloads/Luku%203_RiittaGranfelt%20(002)viimeisin%20versio%20(1).pdf)

HE 188/1998 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi nuorisorangaistuksen ko-keilemisesta annetun lain 3 ja 10 §:n muuttamisesta. Viitattu 29.10.2019. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/1998/19980188#idp446515120>

HE 263/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslain järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevien säännösten yhtenäistämiseksi. Viitattu 1.11.2019. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140263>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki. Tammi.

Härkönen, R. 2019. "Liivijengeihin kuuluva joutuu väistämättä hyväksikäytön uhriksi" – Poliisin Exit-toiminta auttaa irtautumaan rikollisryhmästä. Turun Sanomat. Viitattu 14.10.2019. <https://www.ts.fi/lukemisto/4625118/Liivijengeihin+kuuluva+joutuu+vaistamatta+hyvaksikayton+uhriksiPoliisin+Exittoiminta+auttaa+irtautumaan+rikollisryhmasta>

Ihanus, J. 2010. Psykologian englanti. Helsingin yliopisto. Oppimateriaalit. Psykologia. Avainsanasto. Viitattu 6.12.2019. <https://www.avoin.helsinki.fi/oppimateriaalit/psykologia/avoinsanasto.htm>

Kaukonen, O. & Hakkarainen, P. 2002. Huumeiden käyttäjä hyvinvointivaltiossa. Helsinki. Yliopistopaino.

Kekki, T & Noponen, T. 2008. Huumeet ja rikollisuuden kasautuminen taparikollisuudessa. Viitattu 25.11.2019. <http://elektra.helsinki.fi/oa/0780-0886/2008/1/huumeetj.pdf>

Kerkelä, L. 2019. Miika Mehmetillä oli konetuliase ja minuutin kuluttua hän ryöstäisi 1,6 miljoonaa – Tulikin yllätys, ja nyt Mehmet kertoo, miten irtosi rikollisesta elämästä. Helsingin Sanomat. Viitattu 26.10.2019. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005984920.html>

Kettunen, N. 2017. Kun hiirelle annettiin viinaa, se halusi myös kokaiinia kivusta piittaamatta – tutkimus osoitti porttiteorian toteen. Helsingin sanomat. Viitattu 16.12.2019. <https://www.hs.fi/tiede/art-2000005439085.html>

KKO: 2012:42. 23.4.2012/764. Valtion säädös säädöstietopankki Finlex, ajantasainenlainensäädäntö. Viitattu 10.12.2019. <https://www.finlex.fi/fi/oi-keus/kko/kko/2012/20120042?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=velat>

KO:15/110885. Pohjanmaan käräjäoikeuden tuomio. Viitattu 18.10.2019.

Korhonen, U. 2013. Huumeriippuvuus – irti huumeriippuvuuden otteesta. Helsinki. Delfiini Kirjat.

Koski-Jännes, A., Riittinen, L. & Saarnio, P. 2008. Kohti muutosta, motivaatiomenetelmiä päihde- ja käyttäytymisongelmiin. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Kyngäs, M. 2000. Vankeus miehen elämänsä. Tutkimus nuorena rikoksentehtäjänä vankilaan tuomittujen miesten lapsuudesta, vankeusajasta ja vankeus jälkeisestä elämästä. Rovaniemi. Lapin Yliopistopaino.

Kyntäjä, T. 2000. Muurahaisia oikeussosiologian pesästä. Vammala. Vammalan kirjapaino Oy.

L 14.6.2002/504. Laki lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 4.11.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020504>

L 25.1.1993/57. Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä. Säädös säädöstietopankki Finlexin sivuilla. Viitattu 6.12.2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19930057>

Lahtonen, M. 2018. Poliisi auttaa jengeistä lähteviä ”Exit-toiminta ei ole vasikointia!” Alibi. Viitattu 25.10.2019.

Laurokari, A. 2016. Ex-vanki Jari Sulkunen menneisyydestään: ”Tiesin kuolevani, jos jatkan sitä elämää”. Aamulehti. Viitattu 12.11.2019. <https://www.aamulehti.fi/a/23821740>

Lönnqvist, J. 2004. Porttiteoria ja nuorten alkoholinkäyttö - mikä on porttiteoria? Kansanterveyslaitoksen tiedotuslehti. Viitattu 14.10.2019. <https://www.julkari.fi/handle/10024/102377>

Oikeusministeriö. 2018. Artikkelit. Viitattu 6.12.2019. https://oikeusministerio.fi/artikkeli/-/asset_publisher/oikeusministeri-antti-hakkanen-kasvavaan-ylivelkaantumiseen-tarvitaan-tehokkaampia-keinoja

OK Perintä. 2019. Lue lisää perinnästä. Perintäprosessi. Viitattu 6.12.2019. <https://www.okperinta.fi/fi/perintaprosessi>

Parviala, A. 2019. Suomalaiset ovat velkaantuneet sellaista tahtia, että nyt on pakko tehdä jotain: työryhmä ehdottaa 170 000 euron velkakattoa keskituloiselle. Yle uutiset. Viitattu 6.12.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-10998419>

Poliisi. 2018. Keskusrikospoliisi, tiedotteet. Viitattu 17.04.2019. https://www.poliisi.fi/tietoa_poliisista/tiedotteet/1/1/poliisin_exit-toiminta_auttaa_irrottautumaan_yakavan_rikollisuuden_piirista_69899

Purhonen, R. 2018. Huumeiden käyttäjien väkivaltakokemukset ja turvallisuuden tukeminen. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Viitattu 6.12.2019. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/143410/purhonen_roosa.pdf;sequence=

Rikosseuraamuslaitos. 2017. Tavanomaisessa ympäristössä asuminen auttaa rikoskierteestä irtautumisessa. Viitattu 16.12.2019. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteetjauutiset/Tiedotteetjauutiset2017/02/tavanomaisessaymparistossaasuminenauttaarikoskierteestairtautumisessa.html>

Rikosseuraamuslaitos. 2017. Tiedotteet ja uutiset. ”Exit-projekti auttaa vankeja irtautumaan järjestäytyneestä rikollisuudesta”. Viitattu 10.10.2019. https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteetjauutiset/Tiedotteetjauutiset2017/11/exit-projektiauttaavankejairtautumaanjarjestaytyneestarikollisuudesta_0.html

Salminen, L. 2011. ”Ei suoraan kylmään maailmaan” Rikosseuraamusalan työntekijöiden ja vankien näkemyksiä valvotun koevapauden mahdollisuudesta Järvenpään sosiaalisairaalassa. Laurea ammattikorkeakoulu. Viitattu 6.12.2019.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/32332/Salminen_Leena.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Taipale, R. 2013. Selviytymistarinoita – irtaantuminen päihde- ja rikoskierteestä on mahdollista. Diakonia ammattikorkeakoulu. Viitattu 21.11.2019.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64184/taipale_rita.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tenhunen, A. 2013. Savon Sanomat, ”Velat sitovat syvälle rikollispiireihin”. Viitattu 11.10.2019. <https://www.savonsanomat.fi/kotimaa/Velat-sitovat-syvälle-rikollispiireihin/436562>

THL. 2019. Tilastoraportti 2/2019. Viitattu 10.10.2019. <https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/paihteet/huumeet/suomalaisten-huumeiden-kaytto-ja-huumeasenteet>

Tieteen termipankki. Fenomenologia. Viitattu 2.12.2019. <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:fenomenologia>

Timonen, H. 2009. OMIN SANOIN – elämän ja muutoksen tarinat vankilasta vapauteen. Joensuun yliopisto. Viitattu 23.11.2019. http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-219-221-9/urn_isbn_978-952-219-221-9.pdf

Tolonen, A. 2019. Snapchatissa myydään viinaa ja nuuskaa, ostajina jopa 11-vuotiaita – ”Uskomatonta, että aikuiset eivät tiedä tästä”. Yle Uutiset. Viitattu 4.11.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-11037650>

ViaDia ry. 2019. Yleistä ViaDiasta. Viitattu 12.11.2019. <https://www.viadia.fi>

Viikki-Ripatti, S. 2011. Rikollisuudesta irrottautuminen subjektiivisena kokemuksena. Toim. Lavikkala, R. & Linderborg, H. Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä. Tampere. Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Waltzer, K. 2017. Rikoksen uusijan elämänkulku: hyvinvoinnin ja syrjäytymisen polut. Itä-Suomen yliopisto. Viitattu 25.11.2019. http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-2596-1/urn_isbn_978-952-61-2596-1.pdf